

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Urtės Pūkaitės
V kurso, civilinės ir verslo teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**BENDROVĖS VALDYMO ORGANŲ FIDUCIARINĖS PAREIGOS, SUSIJUSIOS
SU TVARUMO RIZIKŲ VALDYMU**

**FIDUCIARY DUTIES OF THE COMPANY'S MANAGEMENT BODIES
RELATED TO SUSTAINABILITY RISK MANAGEMENT**

Vadovė: asist. dr. Eglė Lauraitytė
Recenzentas: vyr. lekt. dr. Jurgis Bartkus

Vilnius
2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame magistro darbe analizuojamas bendrovių valdymo organų fiduciarinės rūpestingumo pareigos turinys, reikšmė ir funkcija tvarumo kontekste. Taip pat nagrinėjama kaip valdymo organai užtikrina reikalavimų, susijusių su tvarumu, laikymąsi bendrovės veikloje vadovaujantis šia pareiga. Darbe taip pat analizuojamas su tvarumu susijusias Europos Sąjungos bei Lietuvos teisinis reguliavimas, bendrovės valdymo organų atsakomybė už fiduciarinės rūpestingumo pareigos ir reikalavimų susijusių su tvarumu pažeidimus, aptariant civilinę valdymo organų atsakomybę.

Raktiniai žodžiai: valdymo organai, vadovas, valdyba, fiduciarinės pareigos, rūpestingumo pareiga, tvarumas, civilinė atsakomybė.

This master thesis analyses the content, meaning and function of fiduciary duty of care of corporate management bodies in the context of sustainability. It also examines how the management bodies ensure compliance with sustainability-related requirements in the company's activities in accordance with this duty. Moreover, the paper analyses the European Union and Lithuanian legal framework related to sustainability, the liability of the management bodies of a company for breaches of fiduciary duty of care and requirements related to sustainability, discussing the civil liability of the management bodies.

Keywords: management bodies, director, board, fiduciary duties, duty of care, sustainability, civil liability.

TURINYS

ĮVADAS.....	2
1. Tvarumo ir fiduciarinių pareigų apibrėžtis.....	6
1.1 Tvarumo samprata	6
1.2 Valdymo organų fiduciarinių pareigų samprata	10
1.3 Fiduciarinės rūpestingumo pareigos ir tvarumo santykis	15
2. Valdymo organų pareigos tvarumo srityje bei jų santykis su fiduciarine rūpestingumo pareiga.....	18
2.1 Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvos taikymas.....	18
2.2 Valdymo organų pareigos kylančios iš Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvos ir bei Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymo	20
2.3 Valdymo organų pareigos kylančios Europos tvarumo atskaitomybės standartų.....	22
2.4 Valdymo organų pareigų tvarumo srityje pavyzdžiai pagal bendrovių politikas.....	26
3. Valdymo organų atsakomybė už tvarumo rizikų nevaldymą	30
3.1 Civilinė valdymo organų atsakomybė už rūpestingumo pareigos pažeidimą.....	30
3.2 Administracinė valdymo organų atsakomybė už pažeidimus tvarumo srityje Lietuvoje ir Prancūzijoje	36
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	39
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	41
SANTRAUKA	48

IVADAS

Temos aktualumas.

Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslai (angl. *Sustainable Development Goals*) numato, kad privačios bendrovės turi atlikti svarbų vaidmenį mažinant klimato kaitos poveikį skatinant socialinę atskaitomybę (Jungtinės Tautos, 2015). Taip pat Europos Komisija pabrėžia, kad siekiant įgyvendinti Europos žaliąjį kursą (angl. *European Green Deal*), būtina užtikrinti skaidrią bendrovių atskaitomybę tvarumo srityse, tokiose kaip aplinkosauga, socialinė atsakomybė bei valdysena ir skatinti atsakingą bendrovių valdymą (Europos Komisija, 2021). Taigi, tvarumas yra tapęs svarbiu globaliu veiksmu, kuris daro įtaką ne tik valstybių politikai, bet ir verslo sektoriui.

Bendrovės¹ įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo valdymo organus² t. y. vadovą ir valdybą. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatyme (toliau – Akcinių bendrovių įstatymas, ABI) numatytos tokios valdymo organų pareigos kaip kasdienės bendrovės veiklos organizavimas (ABI 37 str. 12 d. 1 p.), bendrovės veiklos strategijos svarstymas ir tvirtinimas (ABI 32 str. 1 d. 1 p., 34 str. 8 d.) ir kitos su bendrovių valdymu susijusios pareigos. Pagal teisės aktus, vienos naujausių bendrovių valdymo organų pareigų yra susijusios su tvarumu. Šios pareigos kyla iš Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvos (ES) 2022/2464, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 537/2014, Direktyva 2004/109/EB, Direktyva 2006/43/EB ir Direktyva 2013/34/ES dėl įmonių informacijos apie tvarumą teikimo (toliau – Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyva, CSRD) kuri buvo priimta 2022 m. lapkričio 28 d., bei jos priedo – Komisijos deleguotojo reglamento (ES) 2023/2772, kuriuo papildoma Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/34/ES, kiek tai susiję su tvarumo atskaitomybės standartais, paskelbto Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje 2023 m. gruodžio 22 d., I priedo, įskaitant 2024 m. balandžio 18 d. paskelbtą klaidų ištaisymą (toliau – Europos tvarumo atskaitomybės standartų, ESRS), kurie Europos Komisijos buvo patvirtinti

¹ Atsižvelgiant į tai, kad juridiniai asmenys gali turėti įvairias teisinės formos – nuo uždarytųjų akcinių bendrovių ir akcinių bendrovių iki viešųjų įstaigų, asociacijų ar valstybės įmonių – tvarumo reikalavimai gali būti taikomi skirtingai, priklausomai nuo jų teisinio statuso ir veiklos pobūdžio. Vis dėlto, atsižvelgiant į šio darbo specifiką, analizuojama tik bendrovių (uždarytųjų akcinių bendrovių ir akcinių bendrovių) valdymo organų atsakomybė tvarumo srityje. Kitų juridinių asmenų valdymo organų tvarumo įsipareigojimai nėra šio darbo analizės objektas, nes jų reguliavimas ir veiklos specifiška skiriasi nuo bendrovių veiklos modelio.

² Dėl ribotos šio darbo apimties bendrovės organo stebėtojų tarybos, atliekančios bendrovės priežiūros funkciją, pareigos nebus analizuojamos, nors, pagal Lietuvos aukščiausiojo teismo praktiką šio organo nariams yra taikomos fiduciarinės pareigos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje). Tokią poziciją palaiko ir R. Greičius teigdamas „visos fiduciarinės pareigos yra vienodos visiems privataus juridinio asmens vadovams, ar tai būtų administracijos vadovas, ar valdybos, ar stebėtojų narys. Tačiau dėl savo formuluotės CK 2.87 straipsnis gali būti traktuojamas kaip visa apimtimi netaikytinas stebėtojų tarybos nariams (Greičius, 2007). Taigi atsižvelgiant į tai, kad valdymo organų rūpestingumo pareiga šiame darbe nagrinėjama pagal Civilinio kodekso 2.87 straipsnį, stebėtojų tarybos fiduciarinės pareigos nebus analizuojamos.

2023 m. liepos 31 d.. Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvos nuostatos perkeltos į Lietuvos Respublikos įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymą (toliau – Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymas, ĮIGAĮ), kuris įsigaliojo tik 2024 m. liepos 1 d.. Tyrime pasirinkta analizuoti būtent Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvą, o ne Taksonomijos reglamentą³, kadangi Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvos ir Europos tvarumo atskaitomybės standartų, kuriais bendrovės privalo vadovautis įgyvendinant direktyvos reikalavimus bei teikiant atitinkamą informaciją pagal direktyvą, naujumas kelia reikšmingų iššūkių bendrovių valdymo organams.

Svarbu pažymėti, kad Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyva ir Europos tvarumo atskaitomybės standartai numato procedūrines pareigas, kurias analizuojant kyla klausimas dėl jų santykio su fiduciarinėmis pareigomis, tokiomis kaip rūpestingumo pareiga, kuri yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas, CK) 2.87 straipsnyje. Todėl šiame darbe siekiama identifikuoti šias procedūrines pareigas, įvertinti, ar jos gali būti laikomos specifinėmis fiduciarinėmis pareigomis tvarumo kontekste ir atskleisti ryšį tarp fiduciarinės rūpestingumo pareigos bei pareigų, formuojamų tvarumo srityje.

Šiame tyrime bendrovių valdymo organų pareigų reikšmei tvarumo kontekste atskleisti yra nagrinėjami pavyzdžiai bei bylos, susijusios su aplinkosauginiu tvarumo aspektu, tačiau jis nėra nagrinėjamas kaip savarankiškas analizės objektas. Šie pavyzdžiai pasitelkiami įvertinti valdymo organų fiduciarinių pareigų vietą tvarumo kontekste analizuojant bendrovių valdymo organų fiduciarines pareigų pažeidimus tais atvejais, kai bendrovės padaro žalos aplinkai.

Darbo tikslas.

Šio darbo tikslas išanalizuoti bendrovių valdymo organų fiduciarinės rūpestingumo pareigos turinį tvarumo kontekste, atskleidžiant, kaip ši pareiga pasireiškia valdant tvarumo rizikas.

Darbo uždaviniai.

1. Išanalizuoti valdymo organų fiduciarinės rūpestingumo pareigos sampratą bei jos reikšmę bendrovių valdymo srityje atsižvelgiant į šios pareigos bei tvarumo santykį.

³ Taksonomijos reglamentas įsigaliojo 2020 m. liepos 12 d. Juo nustatomas Europos Sąjungos taksonomijos pagrindas, nustatant 4 pagrindines sąlygas, kurias turi atitikti ekonominė veikla, kad ją būtų galima laikyti ekologiškai tvaria. Tai svarbu, kad finansų rinkų dalyviai galėtų priimti pagrįstus sprendimus dėl tvarių investicijų. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad Taksonomijos reglamentas nustato klasifikavimo sistemą dėl bendrovių laikymo tvariomis, o ne konkrečias pareigas bendrovėms, jų valdymo organams, ar atitinkamų pareigų įgyvendinimo mechanizmus, Taksonomijos reglamentas šiame darbe nebus nagrinėjamas.

2. Identifikuoti bendrovių valdymo organams tenkančias procedūrinės pareigas valdant tvarumo rizikas analizuojant Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvos ir Europos tvarumo atskaitomybės standartų bei Įmonių ir Įmonių grupių atskaitomybės įstatymo nuostatas, bei jų ryšį su fiduciarine rūpestingumo pareiga.
3. Išanalizuoti bendrovių valdymo organų atsakomybę už fiduciarinės rūpestingumo pareigos nesilaikymą bei atsakomybę kylančią už imperatyvių teisės aktų reikalavimų pažeidimus tvarumo srityje.

Darbo objektas.

Šiame darbe analizuojama valdymo organų narių fiduciarinė rūpestingumo pareiga, įtvirtinta Civilinio kodekso 2.87 straipsnyje, ir jos taikymas bendrovių valdymo organų veikloje, siekiant užtikrinti tvarumo reikalavimų įgyvendinimą. Tyrime siekiama nustatyti, kaip ši pareiga pasireiškia bendrovės valdymo organų veikloje, susijusioje su tvarumu, bei tvarumo rizikų valdymo srityje. Ypatingas dėmesys skiriamas Europos tvarumo atskaitomybės standartams kurie detalizuoja, kokią informaciją bendrovės turi atskleisti pagal Įmonių tvarumo ataskaitų direktyvą, ir kartu apibrėžia, kaip valdymo organai turėtų vykdyti funkcijas atsižvelgiant į tvarumo rizikas. Taip pat siekiama atskleisti praktinius aspektus, kaip valdymo organų fiduciarinės rūpestingumo pareigos turinys koreliuoja su bendrovių teisinių įsipareigojimų tvarumo srityje įgyvendinimu bei kokia atsakomybė tenka valdymo organams šių įsipareigojimų kontekste.

Darbe naudojami tyrimo metodai.

Magistro darbe naudojami sisteminis, lyginamasis, loginis ir teleologinis metodai. Sisteminis tyrimo metodas pasitelktas nustatant, kokios pareigos kyla bendrovių valdymo organams tvarumo srityje, kaip jos turėtų būti įgyvendinamos ir koks yra ryšys tarp Europos Sąjungos bei Lietuvos teisės aktų reikalavimų. Teleologinis tyrimo metodas šiame darbe taikytas analizuojant bendrovių valdymo organų fiduciarinės rūpestingumo pareigos turinį tvarumo kontekste per šios pareigos keliamus valdymo organų veikimo standartus. Lyginamosios analizės metodas naudojamas lyginant skirtingą Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvos tikslų ir nuostatų perkėlimą į Europos Sąjungos valstybių nacionalinius teisės aktus bei skirtingų jurisdikcijų tvarumo reguliavimą. Loginis metodas taikomas analizuojant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką bei doktriną siekiant apibendrinti fiduciarinės rūpestingumo pareigos sampratą bei nustatyti valdymo organų pareigas tvarumo srityje kylančias iš Europos ir Lietuvos teisės aktų.

Darbo originalumas.

Autoriai ankstesniuose darbuose aptaria reikiamybę bendrovėms prisidėti prie tvarumo bei atskleisti informaciją, susijusią su tvarumu. Pavyzdžiui Eglė Lauraitytė 2016 m. daktaro disertacijoje „Įmonių socialinė atsakomybė – bendrovių teisės aspektai” ar Lietuvos bendrovių teisė leidžia, riboja ar skatina bendroves atsižvelgti į įmonės socialinės atsakomybės reikalavimus, Kristupas Kraujelis 2021 m. savo magistro darbe „Tvarus bendrovių valdymas: barjerai bei perspektyvos” analizavo tvaraus bendrovių valdymo perspektyvas bei glaustai aptarė ir valdymo organų fiduciarines pareigas, susijusias su tvarumu. Airida Buzaitė 2022 m. magistro darbe „Tvaraus bendrovių valdymo (valdysenos) iniciatyvos” analizavo Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvą, tačiau neanalizavo Europos tvarumo atskaitomybės standartų ir neatliko analizės, kokią įtaką tvarumo reikalavimai daro valdymo organų fiduciarinėms pareigoms. Taigi, valdymo organų vaidmuo tvarumo reikalavimų įgyvendinime t. y. pareigos susijusios su tvarumo rizikų valdymu bei informacijos apie tvarumą atskleidimu vadovaujantis Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyva, Europos tvarumo atskaitomybės standartais bei Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymu buvo neaptariamas, arba aptariamas gan siaurai, dėl ypatingai naujo reguliavimo. Atsižvelgiant į tai, kad už bendrovių veiklą bei strategiją yra atsakingi valdymo organai, būtina atlikti analizę, kaip valdymo organai turi valdyti rizikas, susijusias su tvarumu, bei informacijos apie tvarumą atskleidimu ir integruoti tvarumą į bendrovės kasdienę veiklą. Tokios pareigos įgyvendinamos vadovaujantis fiduciarine rūpestingumo pareiga, kuri nustato kaip turi veikti valdymo organai, o šiame kontekste reikalinga užtikrinant, kad tvarumo aspektai būtų integruojami į bendrovės veiklą.

Darbo šaltiniai.

Šiame darbe svarbiausi šaltiniai yra Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyva, Europos tvarumo atskaitomybės standartai, Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymas, Civilinio kodekso 2.87 straipsnis. Taip pat siekiant išanalizuoti fiduciarinių pareigų turinį bei valdymo organų pareigų pažeidimus buvo analizuojama Lietuvos ir užsienio doktrina bei teismų praktika. Fiduciarinių pareigų sampratai analizuoti buvo pasitelkta Rimgaudo Greičiaus monografija. Taip pat analizuojant bendrovių tvarumo įgyvendinimą remtasi Eglės Lauraitytės disertacija. Tačiau kol kas Lietuvos autoriai nepateikė analizės susijusios su valdymo organų fiduciarinės rūpestingumo pareigos taikymu įgyvendinant minėtos direktyvos, standartų bei Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymo reikalavimus.

1. Tvarumo ir fiduciarinių pareigų apibrėžtis

Tvarumo ir valdymo organų fiduciarinių pareigų santykis yra itin svarbi tema šiuolaikinėje teisės ir verslo valdymo praktikoje. Plečiantis bendrovių ratui, kurios privalo integruoti tvarumą į bendrovių veiklą bei atskleisti informaciją susijusią su tvarumu pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktus, bendrovių valdymo organams tapo privaloma atsižvelgti į tvarumo rodiklius bendrovių valdymo procese, siekiant užtikrinti ilgalaikį teigiamą poveikį aplinkai, ekonomikai ir visuomenei. Fiduciarinės pareigos, kaip pagrindinis teisinis valdymo organų veiklos principas, atsižvelgiant į Civilinio kodekso 2.87 straipsnį, teismų praktiką bei doktriną, įpareigoja valdymo organus bei jų narius veikti rūpestingai, atidžiai ir apdairiai. Tačiau atsižvelgiant į tarptautinių organizacijų bei besikeičiantį teisinį reglamentavimą tvarumo srityje, tuo pačiu galima išvelgti, jog valdymo organams keliamas lūkestis veikti pripažįstant atsakomybę už ilgalaikę aplinkos, socialinę ir ekonominę naudą.

Norint geriau suprasti šių dviejų reiškinių – tvarumo ir fiduciarinių pareigų santykį, būtina juos apibrėžti. Atsižvelgiant į šio darbo ribotą apimtį, darbo autorė koncentruosis į fiduciarinės rūpestingumo pareigos taikymą užtikrinant tvarumo įgyvendinimo ir informacijos apie tvarumą atskleidimo reikalavimus, kadangi ši pareiga reikalauja, jog valdymo organai vykdydami pareigas veiktų apdairiai ir atidžiai, taip užpildant galimas pareigų įgyvendinimo spragas, kurių tiesiogiai nereguliuoja teisės aktai. Taip valdymo organams vadovaujantis rūpestingumo pareiga užtikrinama, kad bendrovės savo veikloje įgyvendintų teisės aktų keliamus reikalavimus. Kadangi rūpestingumo pareiga apima valdymo organų atsakomybę priimti informacija pagrįstus, atsakingus ir apdairius sprendimus, orientuotus į ilgalaikės bendrovės sėkmės užtikrinimą, galima teigti, jog ji veikia kaip metodologinis gairės, nustatančios, kaip tokie sprendimai turi būti priimami.

1.1 Tvarumo samprata

Jungtinių Tautų Pasaulio komisijos aplinkos ir plėtros ataskaitoje tvarumas apibrėžiamas ir visuotinai pripažįstamas kaip „plėtros procesas, tenkinantis dabartinės kartos poreikius, nesukeliant grėsmės būsimoms kartoms“ (Jungtinės Tautos, 1987). Tačiau svarbu pastebėti, kad teisinėje sistemoje nėra vienos visuotinai pripažintos ir taikomos vienos tvarumo sąvokos. Bendrovių tvaraus valdymo kontekste ypatingai svarbi įmonių socialinė atsakomybė – koncepcija, pagal kurią bendrovės savo veiklą grindžia socialinių ir aplinkosauginių klausimų integracija į verslo strategiją bei santykius su suinteresuotomis šalimis (Europos Komisija, 2011). Įmonių socialine atsakomybe siekiama užtikrinti, kad verslas kurtų vertę ne tik akcininkams, bet ir visai visuomenei, veikdamas etiškai ir

atsakingai (Europos Komisija, 2011). Tačiau globalios rinkos dinamika, augantys investuotojų lūkesčiai ir griežtėjantys reguliaciniai reikalavimai paskatino dar vieną žingsnį į priekį – naujos koncepcijos atsiradimą tvarumo srityje, kuris leistų įvertinti verslo veiklos rezultatus bei poveikį tvarumo srityje. Tvarumo rodikliams įvardinti naudojamas konkretus kriterijų rinkinys, kuris sutrumpinamas kaip „ESG“ (angl. *Environment, Social (responsibility), Governance*) – environmental protection (liet. aplinkosauga), social responsibility (liet. socialinė atsakomybė), governance (liet. valdysena) (Erkens, *et al.*, 2015). Nors gali pasirodyti, kad tvarumo standartai yra įmonių socialinės atsakomybės „evoliucija“, ši koncepcija skiriasi tuo, kad suteikia aiškius, kiekybiškai vertinamus rodiklius, leidžiančius investuotojams, reguliuotojams ir visuomenei objektyviau įvertinti bendrovės tvarumo lygį.

Pagrindinis žingsnis tvarumo rodiklių atsiradimo link buvo kalba, pasakyta Davoso pasaulio ekonomikos forume 1999 m., kurioje Kofi Annan⁴ pasiūlė „Pasaulinį susitarimą“, tiesiogiai ragindamas verslo lyderius prisijungti prie Jungtinių Tautų ir skatinti principus, kurie taptų tvarios pasaulio ekonomikos pagrindu (Pollman, 2024). 2004 m. Kofi Annanas kreipėsi į 55 pasaulio pirmaujančių finansinių institucijų generalinius direktorius, kviesdamas juos prisijungti prie iniciatyvos, vykdomos pagal Jungtinių Tautų Pasaulinio susitarimo programą (angl. *Global Compact*), pavadintos „Who Cares Wins“ (liet. „Kas rūpinasi – laimi“). Šios iniciatyvos pagrindu Jungtinės Tautos 2004 m. parengė ataskaitą „Kas rūpinasi – laimi. Finansinių rinkų sujungimas su besikeičiančiu pasauliu“ (angl. „*Who Cares Wins Connecting Financial Markets to a Changing World*“), kurią paskelbė 2004 m. birželio 24 d. Niujorke (JAV) per Jungtinių tautų Pasaulinio susitarimo lyderių aukščiausiojo lygio susitikimą (UNEP FI, n.d.). Šioje ataskaitoje buvo pirmą kartą pavartotas naujas terminas „ESG“ (aplinkosauga, socialinė atsakomybė ir valdysena), taip pat pateiktos rekomendacijos subjektams, kaip geriau integruoti aplinkosaugos, socialinius ir valdysenos klausimus (Pollman, 2024). Įmonių tvarumo atskaitomybės standartuose šie tvarumo kriterijai yra konkretizuojami. Prie aplinkosaugos kriterijaus priskiriama klimato kaita, tarša, vandens ir jūrų išteklių, biologinė įvairovė ir ekosistemos, išteklių naudojimas ir žiedinė ekonomika. Socialinis rodiklis apima darbo jėgą, vertės grandines darbuotojams, paveikiamas bendruomenes. Valdysenos rodiklis naudojamas vertinant bendrovių verslo etiką (ESRS, 2023). Svarbu paminėti, kad tvarumo rodikliai naudojami ne tik reguliacinėje aplinkoje, bet ir investuotojams priimant sprendimus, kadangi siekiama išsiaiškinti bendrovių gebėjimą prisitaikyti prie ilgalaikių socialinių ir aplinkosauginių tikslų bei

⁴ Buvęs Jungtinių Tautų generalinis sekretorius.

iššūkių⁵. Kadangi šiame darbe analizuojama valdymo organų fiduciarinė rūpestingumo pareiga susijusi su tvarumo rizikų valdymu, analizė atliekama vertinant reikalavimus kylančius iš teisės aktų tvarumo srityje ir kaip tie reikalavimai turi būti įgyvendinami vadovaujantis rūpestingumo pareiga. Atsižvelgiant į toliau aptariamus tarptautinių organizacijų tikslus bei bendrovių įsipareigojimus tvarumo srityje, kurie pasireiškia per ypatingą dėmesio skyrimą tvarumo aplinkosaugos kriterijui, darbo autorė šiame darbe aptarinės pavyzdžius, susijusius su aplinkosauginiu tvarumo aspektu, kuris, autorės nuomone, laikytinas esminiu bendrovių tvarumo rodikliu, todėl būtina aptarti, kokie tikslai bendrovėms keliami įgyvendinant aplinkosauginį tvarumo aspektą.

Europos Komisijos žaliasis kursas, 2019 m. suformuotas politikos iniciatyvų rinkinys, kuriuo Europos Sąjunga padedama vykdyti žaliąją pertvarką, o galutinis tikslas – iki 2050 m. užtikrinti poveikio klimatui neutralumą (2019 m. gruodžio 11 d. Europos Komisijos komunikatas Europos žaliasis kursas COM(2019) 640) ir Jungtinių Tautų 2015 m. priimta Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m. (UN General Assembly, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015) nurodo, kad tvarumas turi būti neatsiejama ekonomikos ir visuomenės vystymosi dalis. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos mažinimas turėtų būti prioritetas bendrovėms, įsipareigojusioms siekti prisidėti prie pasaulinių tikslų, tokių kaip Paryžiaus susitarimas, kuriuo siekiama apriboti pasaulinį atšilimą iki 1,5 °C virš pramonės laikotarpio lygio, kaip nurodyta Paryžiaus susitarimo 2 str. 1 d. (a) p. (Paryžiaus susitarimas, 2015). Norint pasiekti Europos žaliasis kurso tikslą kuriuo siekiama paversti Europą pirmuoju klimatui neutraliu žemynu iki 2050 metų, Europos šalys privalo iki 2030 metų sumažinti grynąsias šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas bent 55 %, palyginti su 1990 m. lygiu. Pasaulio ekonomikos forumas nustatė, kad penki didžiausi pavojai, kylantys pasaulio bendruomenei, yra šie: 1) nesėkmingi klimato kaitos veiksmai, 2) masinio naikinimo ginklai, 3) biologinės įvairovės nykimas, 4) ekstremalios oro sąlygos ir 5) vandens krizė (World Economic Forum, 2020). 4 iš 5 paminėtų rizikų yra susijusios su aplinkosauga. Taip pat, bendrovių valdymo organams užtikrinti tvarumo reikalavimų laikymąsi yra svarbu ne tik dėl atitikties teisės aktų reikalavimams, bet ir dėl to, nes tvarumo atitiktis daro reikšmingą poveikį ir pačių

⁵ Ne tik tarptautinės organizacijos bet ir investuotojai skatina bendroves paaikškinti savo ilgalaikes strategijas ir atskleisti su klimatu susijusią riziką taip vertindami galimybes investuoti į atitinkamas bendroves bei įvertinti jų veiklos atitiktį keliamiems teisės aktų reikalavimams. Didžiausia pasaulyje institucinė investuotoja „BlackRock“ skatina savo portfelio bendrove rimtai atsižvelgti į klimato riziką. Pradėdama nuo 2018 m. sausio mėn. generalinio direktoriaus Larry Finko laiško kiekvienai bendrovei, kurios akcijų ji turi, „BlackRock“ pateikia vis konkretesnius lūkesčius dėl lyderystės klimato srityje jai priklausančiose bendrovėse. 2018 m. laiške buvo suformuluota suinteresuotųjų šalių bendrovių įsipareigojimų koncepcija, kurioje teigiama, kad „kadangi kiekviena bendrovė ilgainiui klestėtų, ji turi ne tik pasiekti finansinių rezultatų, bet ir parodyti, kaip ji teigiamai prisideda prie visuomenės gerovės.“ (BlackRock, 2018).

bendrovių veiklai, kadangi investuotojai atsižvelgia į tvarumo rodiklius priimant investicinius sprendimus.⁶

Taigi, šio darbo tolimesnėse dalyse analizuojami pavyzdžiai susiję su tvarumo aplinkosauginiu aspektu, t. y. bendrovių veiklos poveikiu planetai išmetant anglies dioksidą, naudojant gamtinius išteklius bei taršos lygiu. Reikia pažymėti, kad tvarumui, įskaitant aplinkosaugai, aktualių veiksmų sąrašas nėra baigtinis, todėl vertinant bendrovių poveikį aplinkai turi būti atsižvelgiama ir į bendrovės veiklos pobūdį, kadangi nuo atitinkamos veiklos priklauso kokį poveikį bendrovė daro aplinkai.

Kadangi Lietuva įsipareigojo siekti Paryžiaus susitarimo tikslų⁷ bei, kaip Europos Sąjungos narė, kurią saisto kolektyviniai Europos Sąjungos įsipareigojimai ir teisinė sistema, yra įsipareigojusi siekti Europos žaliojo kurso tikslų, todėl Lietuvos, bei atitinkamus įsipareigojimus prisėmusių užsienio valstybių bendrovės, privalo laikytis tvarumo įgyvendinimui keliamų tikslų, o tai užtikrinti yra šių bendrovių valdymo organų pareiga. Viena esminių bendrovių valdymo organų pareigų, susijusių su tvarumu yra tvarumo atskaitomybės užtikrinimas, atsižvelgiant į tai, kad tokia pareiga jiems kyla iš teisės aktų, o Lietuvos atveju, iš Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymo. Tvarumo atskaitomybė – tai savanoriškas, pageidaujamas ar privalomas nefinansinės veiklos informacijos atskleidimas organizacijos išorės subjektams (Erkens, *et al.*, 2015). O šiame kontekste, atsiradus naujam privalomam reguliavimui, kuris aptariamas šio darbo 2 dalyje, tvarumo atskaitomybė bendrovėms tapo privalomu nefinansinės veiklos informacijos atskleidimu organizacijos išorės subjektams. Tvarumo atskaitomybėje nagrinėjama kokybinė ir kiekybinė informacija, susijusi su jau minėtais aplinkosaugos, socialiniais, ekonominiais ir valdymo klausimais (Erkens, *et al.*, 2015). Bendrovių valdymo organų pareigos susijusios su tvarumo atskaitomybe plačiau analizuojamos nagrinėjant Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvą, Europos tvarumo atskaitomybės standartus bei Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymą šio darbo 2.2. dalyje.

Kalbant apie bendrovių atskleidžiamą poveikį aplinkai suinteresuoti asmenys gali susidurti su ekomanipuliavimo atvejais (angl. *greenwashing*). Europos priežiūros institucijos ekomanipuliavimą apibrėžia kaip praktiką, kai su tvarumu susiję pareiškimai,

⁶ Naujausi tyrimai rodo, kad bendrovės, kurios taiko griežtą tvarumo praktiką, ne tik geriau valdo riziką, bet ir užmezga geresnius santykius su suinteresuotosiomis šalimis. Teigiamas ryšys tarp ESG informacijos atskleidimo ir finansinės sėkmės patvirtina šį požiūrį (Kalyani, *et al.*, 2024). Todėl šiuolaikinėje verslo aplinkoje bendrovių valdymo organai privalo įtraukti tvarumo aspektus į sprendimų priėmimo procesus, nes suinteresuotųjų šalių interesų nepaisymas yra ne tik etiškai ir socialiai neatsakingas, bet ir finansiškai neapdairus (Pasaulio ekonomikos forumas, 2020).

⁷ Lietuva 2016 m. gruodžio 22 d. ratifikavo Paryžiaus susitarimą Lietuvos Respublikos įstatymu dėl Paryžiaus susitarimo, priimto pagal Jungtinių Tautų Bendrąją klimato kaitos konvenciją, ratifikavimo, taip įsipareigodama siekti Paryžiaus susitarimo tikslų (Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Paryžiaus susitarimo..., 2016).

deklaracijos, veiksmai ar pranešimai aiškiai ir teisingai neatspindi subjekto, finansinio produkto ar finansinių paslaugų tvarumo profilio (ESMA, 2023). Tokia praktika gali klaidinti vartotojus, investuotojus ar kitus rinkos dalyvius. Ši praktika paplitusi įvairiose pramonės šakose, įskaitant vartojimo prekių, energetikos, mados, technologijų ir gamybos sektorius (ESMA, 2023). Ekomanipuliavimas griaua visuomenės pasitikėjimą bendrovėmis dėl jų pateikiamos informacijos teisingumo, tad bendrovės, vykdančios veiklas turinčias ekomanipuliavimo požymių, gali patirti žalą, o tuo pačiu ir bendrovių valdymo organams už tai gali būti taikoma atsakomybė kuri aptariama šio darbo 3 dalyje.

Taigi, bendrovių valdymo organų nariai, priimdami sprendimus, privalo atsižvelgti į tvarumą, o analizuojant tvarumo aplinkosauginį aspektą turi įvertinti, kokį poveikį jų priimami strateginiai sprendimai turės klimatui – nuo CO₂ emisijų kiekio ir gamtos taršos iki bendro poveikio šiltnamio efektui, t. y. gebėjimo prisidėti prie tarptautinių organizacijų iškeltų tikslų dėl poveikio klimatui neutralumo. Šios pareigos neapsiriboja vien tik strateginiais įsipareigojimais, į jas įeina ir atsakomybė už tinkamą, aiškų ir teisingą tvarumo informacijos atskleidimą suinteresuotoms šalims. Kadangi šie tvarumo tikslai yra taikomi bendrovėms, o bendrovės veiklos kryptis bei strategijos įgyvendinimas yra valdymo organų atsakomybė, būtent šie organai turi pareigą veikti rūpestingai ir užtikrinti šių atsakomybių bei pareigų įgyvendinimą.

1.2 Valdymo organų fiduciarinių pareigų samprata

Civilinio kodekso 2.81 str. 1 d. numatyta, jog juridiniai asmenys, būdami savarankiški civilinės teisės subjektai, įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus. Akcinių bendrovių įstatymo 19 str. numatyta, jog bendrovė turi turėti vienasmenį valdymo organą – bendrovės vadovą. Taip pat bendrovėje gali būti sudaromas kolegialus valdymo organas – valdyba. Akcinių bendrovių atveju valdybą sudaryti yra privaloma. Jeigu bendrovėje valdyba nesudaroma, valdybos kompetencijai priskirtas funkcijas atlieka vadovas išskyrus ABĮ numatytas išimtis (ABĮ 37 str. 10 d.). Bendrovėje vadovas organizuoja kasdienę bendrovės veiklą, atsako už jos tikslų įgyvendinimą, ABĮ, kituose teisės aktuose, taip pat bendrovės įstatuose ir bendrovės vadovo pareiginiuose nuostatuose nustatytų pareigų vykdymą (ABĮ 37 str. 12 d. 1 p. ir 18 p.). Bendrovės, kurioje sudaroma stebėtojų taryba, valdyba analizuoja, vertina bendrovės vadovo pateiktą veiklos strategijos projektą ir informaciją apie bendrovės veiklos strategijos įgyvendinimą ir juos kartu su atsiliepimais ir pasiūlymais dėl jų teikia stebėtojų tarybai (ABĮ 34 str. 8 d.), o bendrovės, kurioje nesudaroma stebėtojų taryba, valdyba svarsto ir tvirtina bendrovės veiklos strategiją, analizuoja ir vertina informaciją apie bendrovės veiklos strategijos

įgyvendinimą ir šią informaciją teikia eiliniam visuotiniam akcininkų susirinkimui (ABĮ 32 str. 1 d. 1 p., 34 str. 8 d.), bei atlieka kitas bendrovių valdybai priskiriamas funkcijas numatytas teisės aktuose.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje yra nurodęs, kad „bendrovės veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose, be pareigų, kurias valdymo organai atlieka vykdydami konkrečias funkcijas <...>, yra įtvirtintos fiduciarinės pareigos, t. y. veiklos principai, kurių valdymo organai turi laikytis, organizuodami kasdienę bendrovės veiklą, priimdami ir įgyvendindami įmonės veiklos sprendimus“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje). Todėl būtina išsamiau aptarti fiduciarinių pareigų kilmę bei turinį.

Termino „fiduciarumas“ ištakos siekia senovės Romos teisę. *Fiducia cum amico* reiškė du dalykus: pirma, patikėjimo santykius tarp principalo (fiducianto) ir patikėtinio (fiduciarijaus); ir, antra, teisinį veiksma, kuriuo turtas buvo perleidžiamas kitam asmeniui. (Didžiulis, 2014, p. 84). Fiduciarinių pareigų institutui galutinai susiformuoti svarbiausią reikšmę turėjo Anglijos teisingumo sistema, o tiksliau Kanclerio teismas (angl. *Court of Chancery*). Ypač aktyviai fiduciarinės pareigos buvo plėtojamos ginčiuose, kylančiuose iš patikėjimo (angl. *trust*) teisinių santykių (Didžiulis, 2014, p. 85). L. Didžiulis teigia, kad „esminis fiduciarinės prievolės kvalifikuojantis požymis yra iš patikėto turto arba suteiktų galių kylanti nelojalaus elgesio rizika“. Paprastai fiduciarinės pareigos įžvelgiamos turto patikėtiniais, atstovams, verslo partneriams ir įmonių vadovams, bet tai nebaigtinis sąrašas, nes jos gali atsirasti ir iš kitų teisinių santykių, kuriems esant galima pirmiau nurodyta rizika (Didžiulis, 2014, p. 86, cituojama A. Hudson, 2009, p. 99-101). Taigi, valdymo organų veiklos kontekste fiduciarinės pareigos pasireiškia būtent dėl to, kad valdymo organams yra patikėta bendrovės valdymo pareiga, kadangi fiduciariniai santykiai suponuoja griežtesnį nei įprasta (ypač komerciniuose santykiuose) elgesio standartą, veikimą nesavanaudiškai, išimtinai kito asmens interesams, subordinuojant savo interesus kito asmens ar bendriems interesams (Mikalonienė, 2015, p. 94).

R. Greičius nurodo, jog fiduciarinės pareigos siejasi su vadovo kompetencija keliais aspektais, t. y. „funkcijos yra tai, ką vadovas privalo padaryti, o fiduciarinės pareigos lemia, kaip tos funkcijos turi būti įgyvendintos“ (Greičius, 2007, p. 24). Taip pat autorius teigia, kad „fiduciarinės pareigos užpildo spragas, kai įstatymai ar sandoriai nenumato, ką įmonės vadovas privalo daryti konkrečiu atveju; tada jis gali derinti savo veiklą su fiduciarinėmis pareigomis“ (Greičius, 2007, p. 24). Taigi, vykdydami savo funkcijas, juridinio asmens valdymo organai turi ne tik užtikrinti, kad jų valdomas juridinis asmuo tinkamai vykdytų kasdienes funkcijas ir laikytųsi teisės aktuose jo veiklai keliamų reikalavimų, tačiau, taip

pat atlikdami šias funkcijas privalo laikytis CK 2.87 str. įtvirtintų fiduciarinių pareigų. CK 2.87 str. įvirtinta, kad įgyvendindami fiduciarines pareigas valdymo organai turi veikti sąžiningai ir protingai juridinio asmens ir kitų juridinio asmens organų narių atžvilgiu, būti lojalus juridiniam asmeniui ir laikytis konfidencialumo, vengti situacijos, kai jo asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams, nepainioti juridinio asmens turto su savo turtu ir nenaudoti jo ar informacijos, kurią jis gauna būdamas juridinio asmens organo nariu, asmeninei naudai ar naudai trečiajam asmeniui gauti be juridinio asmens dalyvių sutikimo ir kt. Juridinio asmens vadovo pareiga vykdyti nurodytus reikalavimus yra grindžiama tuo, kad juridinį asmenį ir jo vadovą sieja pasitikėjimu pagrįsti (fiduciariniai) santykiai, todėl juridinio asmens vadovas privalo *ex officio* (pagal pareigas) veikti išimtinai bendrovės interesais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje).

Nors tokia pozicija yra teisinga, kaip minėta, Civiliniame kodekse eksplicitiškai nurodytas fiduciarinių pareigų turinys, atsižvelgiant į šio klausimo kompleksiskumą, yra nepakankamas, todėl būtina plačiau analizuoti šį institutą remiantis teisės doktrina bei kitais šaltiniais. Doktrinoje išskiriamos dvi bendrosios fiduciarinės pareigos: lojalumo pareiga (angl. *duty of loyalty*) ir fiduciarinio rūpestingumo pareiga (angl. *fiduciary duty of care*) (Didžiulis, 2014, p. 86). Taip pat ir kasacinis teismas yra išskyręs analogiškas fiduciarines valdymo organų pareigas „Bendrovės vadovas turi įstatymuose įtvirtintas ir fiduciarines pareigas bendrovei – rūpestingumo (CK 2.87 str. 1 d.) ir lojalumo (CK 2.87 str. 2–6 d.).“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje).

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad lojalumo pareiga reiškia, kad juridinio asmens valdymo organo narys privalo veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai, vengti situacijos, kai jo asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams, taip pat negali naudoti juridinio asmens turto asmeninei naudai ar naudai trečiajam asmeniui gauti be juridinio asmens dalyvių sutikimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje). Žvelgiant iš praktinės pusės lojalumo pareiga yra svarbi, nes ji sudaro pagrindą veiksmingam rūpestingumo pareigos įgyvendinimui, pavyzdžiui, užtikrinant akcininkų lygiateisiškumą, stebint susijusių šalių sandorius ir sprendžiant kitus klausimus. Taigi, galima teigti, kad lojalumo ir rūpestingumo pareigos, nors ir glaudžiai susijusios, atlieka skirtingas funkcijas bendrovės valdymo kontekste. Lojalumo pareiga daugiausia siejama su pareiga veikti bendrovės ir jos akcininkų interesais, vengiant interesų konfliktų. Tokiu būdu lojalumo pareiga nustato „kam“ atstovauti, o rūpestingumo pareiga „kaip“ priimti

sprendimus. Atsižvelgiant į tai, kad lojalumo pareigos įgyvendinimas nėra šio darbo objektas, šiame darbe bus analizuojama rūpestingumo pareiga, kadangi ji yra tiesiogiai susijusi su tvarumo reikalavimų įgyvendinimu bei rizikų valdymu, kurios aptariamų šio darbo 2 dalyje.

Juridinio asmens vadovo pareiga tinkamai ir rūpestingai vykdyti savo funkcijas yra ne kartą pabrėžta ir kasacinio teismo praktikoje, tačiau doktrinoje ir Lietuvos teismų praktikoje nėra vienintelės ir visuotinai pripažintos pozicijos dėl rūpestingumo pareigos turinio sampratos. Taigi, vadovaudamiesi CK 2.87 straipsnio 1 dalimi, kurioje įtvirtintą valdymo organų fiduciarinė rūpestingumo pareiga, valdymo organo narys pirmiausia turi veikti sąžiningai ir protingai.

Vertinant protingumo kriterijų siūloma atsižvelgti į objektyviusius ir subjektyviusius kriterijus. Objektyvusis protingumo kriterijus reiškia, kad asmens veiksmus konkrečioje situacijoje būtina vertinti pagal apdairaus, rūpestingo, atidaus, t. y. racionalaus, protingo asmens, kuris gali būti apibūdintas kaip geras šeimos tėvas (lot. *bonus pater familias*) etaloną (Greičius, 2007, cituojamas Mikelėnas *et al.* 2011, p. 96). Subjektyvusis kriterijus nustatomas analizuojant atsakymą į klausimą, ar asmuo galėjo ką nors žinoti, daryti, nedaryti, atsižvelgiant į jo amžių, išsimokslinimą, išprusimą, kvalifikaciją, gyvenimo patirtį ir kitas aplinkybes (Greičius, 2007, cituojamas Mikelėnas *et al.* 2011, p. 96). Taigi, darytina išvada, kad protingumo pareiga reikalauja, kad asmuo, abejojantis atliekamo veiksmo teisiniais padariniais, prieš jį atlikdamas atliktų reikalingas konsultacijas bei surinktų visą reikalingą sprendimui priimti informaciją. Jeigu asmuo to nepadarė, vadinasi, elgiasi neapdairiai ir neatidžiai, o tai savo ruožtu, apibūdina neprotingą elgesį (Greičius, 2007, p. 33).

Sąžiningumas aiškinamas Civilinio kodekso komentaro autorių panašiai, kaip ir protingumas, kadangi teigiama, jog „sąžiningas yra toks asmuo, kuris veikia rūpestingai, teisingai, t. y. taip, kaip adekvačioje situacijoje elgtųsi *bonus pater familias*.“ Taigi, rūpestingumo pareiga turėtų būti suvokiama kaip privataus juridinio asmens vadovo pareiga elgtis taip, kaip tikėtina elgtųsi protingas asmuo, turintis reikiamų įgūdžių ir patirties, rūpestingai atlikdamas analogiškas funkcijas“ (Greičius, 2007). Kasacinio teismo praktikoje yra pasakyta, kad vadovo rūpestingumo pareiga, visų pirma, nustato teisėto elgesio reikalavimą, kad paties vadovo elgesys nepažeistų imperatyviųjų teisės normų, be to, vadovas privalo prižiūrėti, kad ir įmonės veikla būtų teisėta; vadovas privalo daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad jo vadovaujama įmonė veiktų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje).

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, taip pat yra išaiškinęs, kad įmonės vadovas taip pat privalo rūpintis, kad įmonė laikytųsi įstatymų, nustatytų savo veiklos apribojimų. Vadovą ir jo vadovaujamą įmonę sieja fiduciariniai santykiai, nuo pat tapimo bendrovės vadovu momento vadovas turi elgtis rūpestingai, atidžiai ir apdairiai. Ar vadovas konkrečiu atveju šią pareigą įvykdė, nustatoma pagal tam tikrus objektyvius elgesio standartus – rūpestingo, apdairaus, protingo vadovo elgesio matą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje). Taip pat pastebėta, kad bendrovės valdymo organų (vienasmenio ir kolegialaus) nariai, būdami atsakingi už įmonės komercinės veiklos organizavimą, prieš priimdami konkretų sprendimą dėl bendrovės veiklos, turi atidžiai įvertinti visas reikšmingas tokiam sprendimui aplinkybes, apsvarstyti ne tik priimamo sprendimo naudą bendrovei, bet ir šio sprendimo teisėtumą, riziką, galimus padarinius ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje).

Išsamiau analizuojant rūpestingumo pareigos turinį, vertėtų atsižvelgti ne tik į teisės aktus, bet ir į minkštąją teisę (angl. *soft law*). Europos modelinio bendrovių akto (angl. *European Model Company Act, EMCA*)⁸, rengėjai aiškina, jog „Bendrovės direktorius privalo veikti su pagrįstu rūpestingumu, įgūdžiais ir atidumu. Tai reiškia tokį rūpestingumą, įgūdžius ir atidumą, kokius parodytų protingai atidus asmuo, turintis: (a) bendrąsias žinias, įgūdžius ir patirtį, kurių pagrindai galima tikėtis iš asmens, vykdančio direktoriaus funkcijas bendrovėje, ir (b) bendrąsias žinias, įgūdžius ir patirtį, kuriuos turi pats direktorius“ (EMCA, 2017). Taigi, iš esmės EMCA detalizuojamas rūpestingumo pareigos turinys nurodydant, kokias savybes turėtų turėti rūpestingas vadovas bei kaip turėtų veikti vadovaujantis rūpestingumo pareiga. Galima teigti, jog doktrinos, teismų praktikos bei EMCA rengėjų požiūris į rūpestingumo pareigos sampratą yra suderinama.

Nasdaq Vilnius listinguojamų bendrovių valdysenos kodekse numatyta, jog „3.1.2. <...> Valdyba, vykdydama jai priskirtas funkcijas, turėtų atsižvelgti į bendrovės, akcininkų, darbuotojų ir kitų interesų grupių poreikius, atitinkamai siekiant tvaraus verslo kūrimo. 3.1.3 Valdyba turėtų užtikrinti, kad bus laikomasi įstatymų ir bendrovės vidaus politikos nuostatų, taikomų bendrovei ar bendrovių grupei, kuriai priklauso ši bendrovė. Ji taip pat turėtų nustatyti atitinkamas rizikos valdymo ir kontrolės priemones užtikrinant reguliarią ir tiesioginę vadovų atskaitomybę.“ (Nasdaq Vilnius listinguojamų bendrovių valdysenos..., 2019, p. 11). Taigi, Nasdaq Vilnius listinguojamų bendrovių valdysenos kodekse valdybai keliami reikalavimai yra tiesiogiai susiję su tvaraus bendrovių valdymo įgyvendinimu ir nustato kaip valdymo organų nariai turi veikti įgyvendinti šiuos reikalavimus, taip

⁸ EMCA rengimo tikslas suvienodinti korporatyvinį bendrovių valdymą Europos Sąjungoje.

detalizuojant ir atliepiančią rūpestingumo pareigos standartą. Tačiau šis kodeksas taikytinas gan siauram ratui kadangi jame nurodoma, jog „Šis Kodeksas visų pirma taikytinas toms bendrovėms, kurių vertybiniai popieriai yra įtraukti į prekybą reguliuojamoje rinkoje Lietuvos Respublikoje.” (Nasdaq Vilnius listinguojamų bendrovių valdysenos..., 2019, p. 3). Taigi, Nasdaq Vilnius Listinguojamų bendrovių valdysenos kodeksą kitos bendrovės galėtų atsižvelgti tik kaip į gerąją praktiką, o ne kaip į privalomai taikomus valdymo organų pareigų įgyvendinimo reikalavimus.

Taigi, analizuojant teismų praktiką bei doktriną, galima įžvelgti, kad vis dėlto nėra suformuluotos vieningos, aiškiai apibrėžtos taisyklės, kuri leistų tiksliai detalizuoti fiduciarinę rūpestingumo pareigą, kadangi jos turinys yra detalizuojamas pagal konkrečias faktines aplinkybes. Tačiau, susisteminant teismų praktikos bei doktrinos fiduciarinės rūpestingumo pareigos aiškinimą galima matyti, jog tinkamas rūpestingumo pareigos įgyvendinimas pasireiškia reikalavimais, kad prieš priimdami sprendimus valdymo organai turi kruopščiai įvertinti visas sprendimui reikšmingas aplinkybes – tiek galimą naudą bendrovei, tiek rizikas, teisėtumo aspektus, galimus padarinius ir kitus veiksnius. Taigi, ši pareiga nustato, jog juridinio asmens valdymo organai, tiek vienasmeniai, tiek kolegialūs, vadovaujantis rūpestingumo pareiga turi veikti 1) protingai, 2) informuotai, 3) apdairiai, bei 4) teisėtai.

1.3 Fiduciarinės rūpestingumo pareigos ir tvarumo santykis

Šiuolaikinė teisinė, verslo ir socialinė aplinka fiduciarines pareigas verčia pradėti vertinti kompleksiskiau ir kelti klausimą, ar bendrovės valdymo organų fiduciarinės pareigos suderinamos su tvarumo įgyvendinimu, siekiant gerovės ne tik atitinkamos bendrovės naudos gavėjams, bet ir visuomenei? Svarbu paminėti, kad darbo autorė laikosi pozicijos, jog bendrovės tikslai yra iš esmės suderinami su suinteresuotųjų šalių interesais, t. y. įskaitant tvarumą, atsižvelgiant į toliau atliktą analizę.

Kaip teigia E. Lauraitytė daktaro disertacijoje „Įmonių socialinė atsakomybė – bendrovių teisės aspektai“, bendrovės tikslas yra vienas esminių kriterijų aiškinant bendrovių teisės normas, o jo samprata tiesiogiai lemia, kiek teisiškai pagrįsta bus įmonių socialinės atskaitomybės įgyvendinimo praktika (Lauraitytė, 2016, p. 109-110). Šiuolaikinis kontekstas nebeleidžia aiškinti bendrovės tikslo tik siaurąja prasme, apsiribojant tik pelno siekimu, kaip bendrovės tikslu. Šis tikslas galėtų būti grindžiamas išimtinai analizuojant CK 2.34 str. 3 d. jog privatieji juridiniai asmenys yra juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti privačius interesus. Remiantis Civilinio kodekso komentaru tenkinti privačius reiškia tenkinti bendrovių steigėjų interesus, kurie pasireiškia

per materialiąją naudą, kurią gauna ar siekia gauti tiek juridinio asmens dalyviai, steigėjai, tiek juridinio asmens organų nariai (Bartkus, *et al.*, 2002, p. 99). Taip pat ir Miltonas Friedmanas 1970 m. esė „Verslo socialinė atsakomybė yra didinti pelną“ (angl. *The Social Responsibility of Business Is to Increase Its Profits*) įkūnija akcininkų viršenybės požiūrį, kuriame teigiama, kad vienintelė korporacijos atsakomybė yra maksimizuoti pelną akcininkams. M. Friedmanas teigė, kad bendrovių vadovai, kaip akcininkų atstovai, turėtų teikti pirmenybę pelno maksimizavimui, o ne socialiniams tikslams, palikdami socialinę atsakomybę asmenims ir vyriausybėms (Friendman, 1970).

Vadovaujantis tokiu požiūriu tvarumo siekiai, tokie kaip reikalavimas į bendrovių veiklą integruoti tvarumo aspektus, taptų teisiškai nepagrįsti ir prieštarautų pačiai bendrovės veiklos esmei. Tokiu atveju teisės aktų leidėjų įtvirtinti tvarumo principai, galėtų būti laikomi veikiančiais prieš bendrovės interesus. Jei bendrovių valdymo organai priimtų sprendimus susijusius su tvarumo įgyvendinimu (pvz., dėl investicijų į aplinkosauginius projektus) tokie veiksmai būtų vertinami kaip prieštaraujantys CK 1.82 straipsniui, t. y. bendrovės tikslams, tada tai sukurtų teisinį neapibrėžtumą ir paskatų stoką tvarumo įgyvendinimui.

Būtinybei integruoti tvarumo veiksnius įgyvendinant fiduciarinę rūpestingumo pareigą taip pat pritaria ir Jungtinės Tautos. Jungtinių Tautų aplinkos programos finansinės iniciatyvos⁹ ataskaitoje „Fiduciarinės pareigos 21 amžiuje“ teigiama, kad “tvarumo veiksniai ne tik turėtų būti priimtinas aspektas fiduciarinės pareigos kontekste, bet taip pat yra būtinybė“ (UNEP FI, 2019). Ataskaitoje teigiama: „Neatsižvelgimas į visus ilgalaikės investicinės vertės veiksnius, įskaitant tvarumo klausimus, yra fiduciarinės pareigos pažeidimas.“ (UNEP FI, 2019). Tai patvirtina ir R. Greičius, teigdamas, jog Lietuvos teisės aktai gina ne tik paties juridinio asmens, bet ir akcininkų, darbuotojų, kreditorių ir visos visuomenės interesus. Tai patvirtina ir privataus juridinio asmens vadovo, kaip fiduciarinių pareigų subjekto, statusas, kuris lemia, kad vadovas fiduciariniais santykiais susijęs ne tik su juridiniu asmeniu (Greičius, 2007). Civilinio kodekso komentaro rengėjai teigė, kad „Bendrovės vadovas, siekdamas bendrovės tikslų, turi atsižvelgti ir į kitus interesus, tačiau neprivalo jais vadovautis“ (Bartkus, *et al.* 2002, p. 193). Nasdaq Vilnius listinguojamų bendrovių valdysenos kodekse numatyta pareiga valdybai, jog ji vykdydama funkcijas, turėtų atsižvelgti į bendrovės ir į kitų interesų grupių poreikius, atitinkamai siekiant tvaraus verslo kūrimo rodo, jog Lietuvoje yra pripažįstančių, kad bendrovės vykdydamos savo veiklą turi ne tik siekti pelno bei naudos akcininkams, bet ir atsižvelgti į tvarumą.

⁹ Jungtinių Tautų Finansų iniciatyva jungia didelį bankų, draudikų ir investuotojų tinklą, kuris skatina finansų sistemos veiksmus, kad pasaulio ekonomika taptų tvaresnė. (UNEP FI, n.d.)

Taigi, fiduciarinės pareigos apibrėžia valdymo organų atsakomybę veikti bendrovės interesais, tačiau, kaip minėta, fiduciarinių pareigų turinys tampa kompleksiškesniu, todėl ši atsakomybė plečiasi, siekiant užtikrinti, kad bendrovės veikla prisidėtų prie tvarumo tikslų įgyvendinimo, taip kuriant naudą ne tik bendrovėms, bet ir suinteresuotoms šalims. O reguliavimo ir lūkesčių pokyčiai rodo, kad fiduciarinės pareigos nebeapsiriboja vien trumpalaikio pelno maksimizavimu, bet apima ir bendrovių tvarumo užtikrinimą. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad tvarumo integracija į bendrovės veiklos strategiją nėra prieštaraujanti bendrovės tikslams, o ją sustiprina, atliepdama ne tik reguliacinius, bet ir ekonominius bei etinius lūkesčius.

Viena iš pagrindinių rizikų, su kuriomis gali susidurti bendrovės yra situacijos, kai bendrovių valdymo organai nesilaiko arba neįgyvendina teisės aktų reikalavimų susijusių su informacijos apie tvarumą atskleidimu, t. y. teisės aktų susijusių su informacijos apie tvarumą netinkamu įgyvendinimu arba jų nesilaikymu. Tvarumo rizikų nesuvaldymo padariniai gali atsirasti tada, kai valdymo organai tinkamai neįgyvendina savo fiduciarinės rūpestingumo pareigos priimdami sprendimus, kurių tinkamam apsvarstymui neturėjo atitinkamos informacijos arba į ją neatsižvelgė. Tai gali pasireikšti ilgalaikių bendrovės strategijų rengimu neatsižvelgiant į faktinę bendrovės veiklos taršą aplinkai, kas galiausiai gali būti laikoma ekomanipuliavimu. Taigi, valdymo organų nariai privalo veikti taip, kad jų sprendimai būtų suderinti su tvarumo principais, bei ilgalaikių bendrovės tvarumu, o tai reiškia, kad jie turi sistemingai vertinti ir integruoti tvarumo aspektus į bendrovės strategiją ir kasdienę veiklą (Sarrazin, *et al.*, 2019, p. 2).

Taigi, jeigu valdymo organai valdant bendrovės neatsižvelgs į suinteresuotųjų šalių interesus, bendrovės nebeužtikrins tvarumo bei jo atskaitomybės, taip tuo pačiu pažeis ir teisės aktų reikalavimus. Ignoruojant šias rizikas, gali kilti grėsmė sėkmingai bendrovės veiklai, todėl tvarumo klausimų integravimas į valdymo procesus tampa būtina sąlyga siekiant užtikrinti bendrovės ilgalaikį augimą. Be to, šių rizikų nesuvaldymas gali lemti žalą bendrovei bei akcininkų ieškinius valdymo organams dėl jos atlyginimo, kurią valdymo organai padaro neveikimu arba netinkamu pareigų įgyvendinimu (platesnė analizė pateikiama šio darbo 3 dalyje). Todėl galima daryti išvadą, kad valdymo organai turi atsižvelgti į tvarumą, kadangi taip kuriama nauda ne tik suinteresuotoms šalims, bet ir pačiai bendrovei. Atsižvelgiant į tai, tolimesnė šio darbo dalyse bus analizuojama, kaip rūpestingumo pareiga pasireiškia sprendžiant tvarumo klausimus, daugiausia dėmesio bus skiriama valdymo organų atsakomybei integruoti su tvarumu susijusius rizikos ir poveikio veiksnių vertinimą į bendrovės valdymą. Taip pat bus nagrinėjama, kokie mechanizmai užtikrintų šių veiksnių vertinimą ir įgyvendinimą praktinėje bendrovės veikloje.

2. Valdymo organų pareigos tvarumo srityje bei jų santykis su fiduciarine rūpestingumo pareiga

Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatyme įtvirtintas teisinis režimas, kuris buvo perkeltas ir Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvos, įpareigoja valdymo organus atsižvelgti į tvarumo kriterijus, kadangi yra įtvirtintas reikalavimas bendrovės atskleisti informaciją susijusią su tvarumu. Analizuojant, ar Lietuvos teisės sistema skatina bendrovių valdymo organus atsižvelgti į tvarumą įgyvendinant savo pareigas, galima daryti prielaidą, kad galiojantis teisinis režimas tai daro netiesiogiai, būtent per fiduciarinės rūpestingumo pareigos turinio interpretaciją.

Nors teisės aktuose nėra aiškiai suformuluotos atskiros pareigos valdymo organams veikti tvarumo tikslų kontekste, bendrovės valdymo organų pareiga veikiant vadovautis fiduciarine rūpestingumo pareiga gali būti aiškinama taip, kad ji apima ir su tvarumu susijusių rizikų vertinimą. Tokią poziciją autorė grindžia tuo, kad įstatymų leidėjai iš dalies patys detalizuoja šios pareigos turinį Europos Sąjungos lygmeniu priimdami direktyvas, tokias kaip Įmonių tvarumo ataskaitos direktyva, ir nustatydami privalomą Europos tvarumo atskaitomybės standartų taikymą (Europos Komisija, 2023), kuriais nustato procedūrinius kriterijus valdymo organams veikiant tvarumo kontekste (platesnė analizė pateikiama tolimesniuose skyriuose).

2.1 Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvos taikymas

Siekiant tinkamai įgyvendinti Europos Sąjungos išsikeltus įsipareigojimus tvarumo srityje ir augant poreikiui turėti pakankamai patikimos bei palyginamos informacijos apie tvarumą, 2019 m. gruodžio 11 d. komunikate dėl Europos žaliojo kurso Europos Komisija paskelbė apie savo ketinimą peržiūrėti 2014 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2014/95/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2013/34/ES nuostatos dėl tam tikrų didžiųjų įmonių ir grupių nefinansinės ir įvairovės informacijos atskleidimo (Europos Parlamentas, 2019).¹⁰ Tuo tikslu 2022 m. priimta Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyva, kuri išplėtė bendrovių atskleidžiamos informacijos apimtį, numatė bendrus tvarumo ataskaitų standartus ir išplėtė bendrovių, turinčių rengti tvarumo ataskaitas, skaičių. Taigi, priėmus CSRD palaipsniui yra įtraukiama vis daugiau bendrovių, kurios

¹⁰Buvo nustatyta, kad bendrovių pateikiama informacija nėra pakankama, kadangi bendrovės dažnai nepateikdavo informacijos, kurią investuotojai ir kitos suinteresuotos šalys laikydavo svarbia, taip pat informacija buvo nepakankama, kad būtų galima lyginti tam tikras bendroves. Tai keldavo ir investuotojų susirūpinimą, kadangi investuotojai negaudavo patikimos su tvarumu susijusios rizikos, su kuria susiduria bendrovės, apžvalgos, kuri buvo reikalinga, kad galėtų įvykdyti savo pačių informacijos atskleidimo reikalavimus pagal NFRD (Europos Komisija, 2021).

privalės atskleisti informaciją susijusią su tvarumu. Tad, šių bendrovių valdymo organų nariai privalės valdyti rizikas susijusias su bendrovių veiklos atitiktimi tvarumo reikalavimams bei informacijos, susijusios su tvarumu atskleidimu.

Ataskaitas už 2024 m. pagal naujų Europos tvarumo atskaitomybės standartų reikalavimus 2025 m. teiks didelės viešojo intereso bendrovės, kurių vidutinis darbuotojų skaičius didesnis negu 500. 2026 m. ataskaitas už 2025 m. turės teikti didelės bendrovės, atitinkančios mažiausiai du iš trijų kriterijų: bendrovės turtas didesnis negu 25 mln. eurų; metinė apyvarta didesnė negu 50 mln. eurų; bendrovė turi daugiau negu 250 darbuotojų. 2027 m. ataskaitas už 2026 m. pradės teikti biržoje listinguojamos mažos ir vidutinės bendrovės (išskyrus labai mažas įmones), mažos ir nesudėtingos kredito įstaigos bei priklausomos draudimo kompanijos. Mažos ir vidutinės bendrovės gali pasinaudoti išimtimi iki 2028 m. (CSRD, 2022).¹¹ Taigi, atsižvelgiant į bendrovių rodiklius, pagal kuriuos turės būti teikiamos tvarumo ataskaitos, nuo 2029 metų ataskaitas teiks didelės, biržoje listinguojamos mažos ir vidutinės bendrovės (išskyrus labai mažas įmones), mažos ir nesudėtingos kredito įstaigos bei priklausomos draudimo kompanijos, ir jų valdymo organams kils prievolė užtikrinti šių ataskaitų teikimą.

Tačiau CSRD taikoma ne tik išimtinai Europos Sąjungos bendrovėms. CSRD preambulės 20 punkte numatyta, jog „turėtų būti reikalaujama, kad trečiųjų valstybių įmonės, vykdančios reikšmingą veiklą Sąjungos teritorijoje, taip pat teiktų informaciją apie tvarumą, visų pirma apie savo poveikį socialiniams ir aplinkos klausimams, siekiant užtikrinti, kad tokios trečiųjų valstybių įmonės būtų atskaitingos už savo poveikį žmonėms ir aplinkai ir kad vidaus rinkoje veikiančioms įmonėms būtų sudarytos vienodos sąlygos“. Todėl trečiųjų valstybių bendrovėms, kurių gryniosios pajamos Europos Sąjungoje viršija 150 mln. eurų ir, kurios Europos Sąjungos teritorijoje turi didelę dukterinę bendrovę, padalinį ar listinguojamą mažą ar vidutinę bendrovę, taikomi informacijos apie tvarumą teikimo reikalavimai (CSRD, 2022). Kadangi Europos Sąjunga negali teisiškai reikalauti,

¹¹ Tačiau, dėl CSRD ir kitų teisės aktų susijusių su tvarumo reikalavimų taikymu bendrovėms apimties gali būti pakitimų. Europos Komisijos 2025 m. sausio 29 d. „ES konkurencingumo kompasė“ (angl. *A Competitiveness Compass for the EU*) teigiama, jog „Europa turi daug ekonominių pranašumų, tačiau turi imtis veiksmų, kad atgautų konkurencingumą ir užtikrintų savo gerovę“ (Europos Komisija, 2025). To pasekoje, Europos Komisija 2025 m. vasario 26 d. priėmė naują pasiūlymų paketą, kuriuo siekiama supaprastinti Europos Sąjungos reguliavimą susijusį tvarumu ir informacijos apie tvarumą atskleidimu. Šiame pakete vieni esminių pakeitimų yra numatomos galimybės išbraukti apie 80 proc. įmonių iš CSRD taikymo srities, sutelkiant tvarumo ataskaitų teikimo įpareigojimus į didžiausias bendroves, kurios labiausiai linkusios daryti didžiausią poveikį žmonėms ir aplinkai, taip pat užtikrinti, kad tvarumo ataskaitų teikimo reikalavimai didelėms bendrovėms neužkrautų naštos mažesnėms bendrovėms bei dvejiems metams (iki 2028 m.) atidėti ataskaitų teikimo reikalavimus bendrovėms, kurios šiuo metu patenka į CSRD taikymo sritį ir kurios privalo teikti ataskaitas nuo 2026 arba 2027 m. (Europos Komisija, 2025). Taigi, jeigu šie pakeitimai būtų priimti, tuo pačiu tai turės įtakos ir atitinkamų bendrovių valdymo organų narių pareigų apimčiai, susijusiai su tvarumo įgyvendinimu bendrovėse bei informacijos, susijusios su tvarumu atskleidimu.

kad ne Europos Sąjungos bendrovės atskleistą informaciją, Europos Sąjunga reikalauja, kad subjektai atskleistą CSRD informaciją savo, o ne motininės bendrovės vardu.¹²

2.2 Valdymo organų pareigos kylančios iš Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvos ir bei Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymo

Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyva trumpai nustato kelias pareigas bendrovėms tvarumo klausimais. CSRD 19a str. 2 d. reikalaujama, kad bendrovės atskleistą informaciją apie šių organų vaidmenį tvarumo srityje, jų turimas ekspertines žinias ir įgūdžius, taip pat apie politiką, susijusią su tvarumo klausimais. Be to, CSRD 19 a) str. 2 d. e) p. numatyta, kad bendrovės turi informuoti apie esamas paskatų sistemas, skirtas vadovams ir valdymo organų nariams, susijusias su tvarumo tikslais, bei apie išsamaus patikrinimo procesus šioje srityje. Tačiau Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvoje nėra detaliai apibrėžta, kas turėtų įgyvendinti šias pareigas bendrovėse, kokios pareigos kyla bendrovių valdymo organams, nėra numatyta konkrečių atsakomybių paskirstymo tarp skirtingų valdymo organų, paliekant tai valstybių narių ir pačių bendrovių nuožiūrai. Todėl 2024 m. liepos 1 d. į Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymą buvo perkeltos Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyvos nuostatos, jas detalizuojant.¹³

Atsižvelgiant į jau minėtą kasacinio teismo išaiškinimą, kad vadovo rūpestingumo pareiga nustato teisėto elgesio reikalavimą, kad paties vadovo elgesys nepažeistų imperatyviųjų teisės normų ir vadovas privalo prižiūrėti, kad ir įmonės veikla būtų teisėta (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje). Svarbu apžvelgti, kokios imperatyvios pareigos kyla bendrovių valdymo organams tvarumo srityje iš Lietuvos teisės aktų.

ĮĮGAĮ 40 str. numatyta atsakomybė už (konsoliduotųjų) ataskaitų parengimą, pateikimą Juridinių asmenų registro tvarkytojui ir paskelbimą. Įmonės vadovas atsakingas už finansines ataskaitas rengiančio asmens parinkimą ir (arba) paskyrimą bei teisingos,

¹² CSRD potencialiai leidžia trečiosiose šalyse įsteigtoms motininėms bendrovėms, teikti ataskaitas pagal kitą „lygiavertį“ jurisdikcijos režimą ir būti atleistoms nuo papildomų ataskaitų teikimo pagal CSRD, tačiau, kaip minėta, bet kokios ataskaitos (pvz. trečiųjų šalių bendrovių filialų), teikiamos Europos Sąjungos bendrovių lygmeniu, turi būti rengiamos pagal CSRD). Šiuo metu nebuvo sukurta arba identifikuota jokių konkrečių išimčių (CSRD, 2022). Atsižvelgiant į plačią CSRD reikalavimų taikymo sritį, neaišku, ar panašus reglamentavimas (pvz., Jungtinių Amerikos Valstijų Vertybinių popierių ir biržų komisijos (SEC) parengtas informacijos atskleidimo dokumentas „Su klimatu susijusios informacijos atskleidimo investuotojams gerinimas ir standartizavimas“ (angl. *The Enhancement and Standardization of Climate-Related Disclosures for Investors*) būtų laikomas lygiavertiu. Taigi, šios CSRD nuostatos užtikrina, kad didelę ekonominę veiklą Europos Sąjungoje vykdančios trečiųjų šalių bendrovės būtų atskaitingos dėl savo tvarumo praktikos, nepriklausomai nuo motininės bendrovės registracijos vietos.

¹³ Didžiausios Lietuvos bendrovės jau pradėjo rengti tvarumo ataskaitas už 2024 m. pagal ESRS. Jos turės būti pateiktos Juridinių asmenų registro tvarkytojui kartu su metine vadovybės ataskaita (ĮĮGAĮ 36 str.).

tikslios, išsamios informacijos apie ūkines operacijas ir kitos informacijos, reikalingos finansinėms ataskaitoms parengti, teikimą laiku finansines ataskaitas rengiančiam asmeniui. (Patronuojančiosios) įmonės vadovas, valdymo ir priežiūros organų nariai įstatymų nustatyta tvarka pagal vadovui, valdymo ir priežiūros organams įstatymais atitinkamai priskirtą kompetenciją yra atsakingi už: (konsoliduotųjų) finansinių ataskaitų parengimą pagal atitinkamus reikalavimus; (konsoliduotosios) vadovybės ataskaitos parengimą pagal IĮGAĮ reikalavimus ir, kai pagal įstatymus (konsoliduotojoje) vadovybės ataskaitoje privaloma pateikti (konsoliduotąją) informaciją tvarumo klausimais, pagal Europos tvarumo atskaitomybės standartų arba mažoms ir vidutinėms įmonėms taikomų Europos tvarumo atskaitomybės standartų ir Europos Sąjungos elektroninio ataskaitų teikimo formato reikalavimus. Už šių ataskaitų pateikimą, kartu su auditoriaus išvada (jeigu auditas privalomas pagal įstatymus) ir, kai (konsoliduotojoje) vadovybės ataskaitoje pagal įstatymus privaloma pateikti (konsoliduotąją) informaciją tvarumo klausimais, kartu su tvarumo atskaitomybės užtikrinimo išvada pateikimą Juridinių asmenų registro tvarkytojui pagal šio įstatymo reikalavimus taip pat atsako (Patronuojančiosios) įmonės vadovas.

Esminė informacija susijusi su tvarumu turi būti atskleidžiama vadovybės ataskaitoje, kuri yra bendrovės metinių ataskaitų rinkinio sudėtinė dalis, kurioje pateikiami duomenys apie bendrovės veiklą ir, kai taikytina, informacija apie bendrovių valdyseną, informacija apie vadovybės atlygį ir informacija tvarumo klausimais (IĮGAĮ 2 str. 32 p.). IĮGAĮ 19 str. nurodyta, kokią informaciją turi pateikti bendrovės vadovybės ataskaitoje atsižvelgiant į bendrovių kategorijas. Šio darbo kontekste aktualiausia vadovybės ataskaitos dalis yra informacija susijusius su tvarumu, t. y. kokių veiksmų bendrovių valdymo organai imasi siekiant užtikrinti tvarumą ir kontroliuoti bendrovės veiklos poveikį aplinkosaugai.

Taigi, vertinant valdymo organų pareigas kylančias iš IĮGAĮ galima teigi, kad šis įstatymas valdymo organus pagal kompetencijas įpareigoja paskirti ataskaitas rengiantį asmenį, pateikti teisingą informaciją susijusią su bendrovės tvarumu ataskaitą rengiančiam asmeniui, bei priskiria kitas su šiais veiksmis susijusias pareigas. Kaip minėta, kadangi rūpestingumo pareiga reikalauja, kad valdymo organai patys laikytųsi imperatyvių įstatymo reikalavimų, už šių reikalavimų pažeidimus, tuo pačiu ir fiduciarinės rūpestingumo pareigos pažeidimus, valdymo organams gali būti taikoma atsakomybė aptariama šio darbo 3 dalyje.

Kaip minėta, CSRD nenumato konkretaus reikalavimų praktinio įgyvendinimo modelio, tačiau CSRD preambulės 37 p. numatyta, jog „siekiant užtikrinti, kad informacija būtų palyginama ir būtų teikiama visa aktuali informacija, reikalingi privalomi bendri

atskaitomybės standartai”.¹⁴ Atsižvelgiant į tai, Europos finansinės atskaitomybės patariamoji grupė (EFRAG), atsakinga ir už Tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų rengimą, sukūrė Europos tvarumo atskaitomybės standartus kuriais bendrovės privalo vadovautis, teikiant informaciją susijusią su tvarumu. Šiais standartais siekiama sukurti vieningą sistemą, skirtą bendrovių aplinkosauginių, socialinių ir valdymo aspektų vertinimui bei atskleidimui. Standartai nustato informacijos teikimo gaires, leidžiančias reguliavimo institucijoms stebėti bendrovių pažangą įgyvendinant Žaliojo kurso tikslus, kartu stiprinant bendrovių atsakomybę už tvarumo įsipareigojimų laikymąsi (Europos Komisija, 2022).¹⁵

2.3 Valdymo organų pareigos kylančios Europos tvarumo atskaitomybės standartų

ESRS skyriuose GOV-1 ir GOV-2 numatytos administracinių, valdymo ir priežiūros organų funkcijos užtikrinant bendrovių tvarumą ir jo atskleidimą. Atsižvelgiant į didelę ESRS apimtį ir pagal ESRS reikalingos pateikti informacijos reikšmingą kiekį, darbo autorė išskiria esmines valdymo organų pareigas susijusias su bendrovių tvarumu bei informacijos apie tvarumą atskleidimu. Bendrovės turi pateikti informaciją apie tai, kaip 1) valdymo organai yra informuoti apie tvarumo klausimus ir kaip į juos atsižvelgė per ataskaitinį laikotarpį (GOV-2 dalies 24 p.); 2) kaip valdymo organai atsižvelgia į poveikį, riziką ir galimybes prižiūrėdami bendrovės strategiją, sprendimus dėl svarbių sandorių ir rizikos valdymo procesą, įskaitant tai, ar jie apsvairstė su tokiu poveikiu, rizika ir galimybėmis susijusius kompromisus (GOV-2 dalies 26 p. (b)), 3) kokie valdymo procesai, kontrolės priemonės ir procedūros, įdiegtos tvarumo klausimams stebėti ir valdyti (GOV-1 dalies 22 p. (c)); 4) kaip valdymo organai nustato ir prižiūri su reikšmingu poveikiu, rizika ir galimybėmis susijusius tikslus ir kaip stebi pažangą siekiant šių tikslų (GOV-1 dalies 22 p. (d)); 5) kokia valdymo organų kompetencija verslo veiklos klausimais (GOV-1 dalies 5 p.).

Atsižvelgiant į tai, kokią informaciją, susijusią su bendrovių valdymo organais bei bendrovių valdymu, turi pateikti bendrovės, galima teigti, jog standartai ne tik apibrėžia atskleidžiamos informacijos apimtį, bet ir formuoja aiškias naujas pareigas specifiskai tvarumo srityje. Taigi, standartai netiesiogiai nurodo, į ką turi atsižvelgti valdymo organai

¹⁴ Lietuvos bendrovėms reikalavimas rengti vadovybės ataskaitas pagal ESRS yra įtvirtintas Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymo 22 straipsnyje.

¹⁵ Kai kurie reikalavimai susiję su atskleidimu, įvedami palaipsniui. Pavyzdžiui bendrovėms leidžiama 3 metus neteikti rodiklių (duomenų) apie savo vertės grandines. Be to, tam tikrai informacijai taip pat taikomas tam tikras pereinamasis laikotarpis nuo 1 iki 3 metų. Tokiai informacijai priskirtina informacija susijusi su finansiniu poveikiu bendrovei, kylančiu dėl klimato kaitos; darbuotojų pasiskirstymu pagal lytį; kolektyvinių sutarčių aprėptimi; tinkamu darbo užmokesčiu; socialine apsauga; mokymu ir įgūdžių ugdymu (Europos Komisija, 2023).

bei kaip turi įgyvendinti savo pareigas, t. y. formuoja jam tikrą modelį, kaip turi veikti valdymo organai.

Vertinant, kokia informacija turi būti atskleidžiama pagal Europos tvarumo atskaitomybės standartus galima nustatyti, kokios pareigos kyla bendrovėms bei jų valdymo organams atliekant savo funkcijas ir valdant su tvarumu susijusias rizikas. Aptariant pirmąjį išskirtą punktą, reikalavimas „atskleisti kaip valdymo organai yra informuoti apie tvarumo klausimus ir kaip į juos atsižvelgė per ataskaitinį laikotarpį“, suponuoja, jog valdymo organai turi pareigą būti aktyviai informuoti apie su tvarumu susijusius klausimus, t. y. turi pasirūpinti šios informacijos gavimu bei užtikrinti, kad jų sprendimai būtų pagrįsti aktuali ir išsamia informacija. Tokiu būdu šia pareiga reikalaujama užtikrinti tęstinę informacijos gavimą ir analizę, bei atsižvelgti į šia informaciją, o ne tik epizodiškai vertinti.

Pagal antrąjį išskirtą atskleidžiamos informacijos punktą t. y. „kaip valdymo organai atsižvelgia į poveikį, riziką ir galimybes prižiūrėdami bendrovės strategiją, sprendimus dėl svarbių sandorių ir rizikos valdymo procesą, įskaitant tai, ar jie apsvarstė su tokiu poveikiu, rizika ir galimybėmis susijusius kompromisus“, valdymo organai turi pareigą integruoti tvarumo rizikų, galimybių ir poveikio vertinimą į bendrovės strateginį planavimą, investicinius sprendimus ir rizikų valdymo procesus, užtikrindami, kad šie aspektai būtų sistemiškai įtraukti į sprendimų priėmimo eigą. Be to, jiems tenka pareiga vertinti galimus kompromisus tarp ekonominių ir tvarumo interesų, siekiant subalansuoto ir tvarumu grindžiamo sprendimo.

Reikalavimas atskleisti „kokie valdymo procesai, kontrolės priemonės ir procedūros, įdiegtos tvarumo klausimams stebėti ir valdyti“ suponuoja jog bendrovėje turi būti sukurta ir įdiegta vidaus kontrolės sistema, skirta tvarumo klausimų stebėsenai ir valdymui. Tai reiškia, kad turi būti sukurti konkretūs procesai, priemonės ir procedūros, leidžiantys sistemingai fiksuoti, vertinti ir reaguoti į tvarumo rizikas bei rodiklius. Kadangi tuo remiantis valdymo organai turėtų reguliariai peržiūrėti išsikeltų tikslų įgyvendinimą, bei pasikeitus aplinkybėms gali atitinkamai koreguoti nustatytas strategijas, jeigu nustatoma, kad siekiant numatytų tikslų pažanga yra nepakankama. Nesiėmus tokių veiksmų gali susidaryti situacija, kai bendrovės strategija skiriasi nuo faktinio bendrovės tvarumo tikslų įgyvendinimo, kas galėtų būti laikoma ekomanipuliavimu.

Atsikleidžiama informacija apie tai „kaip valdymo organai nustato ir prižiūri su reikšmingu poveikiu, rizika ir galimybėmis susijusius tikslus ir kaip stebi pažangą siekiant šių tikslų“ reiškia, jog valdymo organai turi pareigą formuluoti aiškius, pamatuojamus ir su bendrovės veiklos specifika susijusius tvarumo tikslus, kurie apimtų reikšmingus poveikio,

rizikos ir galimybių aspektus. Šie tikslai turi būti ne tik deklaratyvūs, bet ir įgyvendinami praktikoje t. y. būti integruoti į strateginius planus, veiklos gaires ir rizikos valdymo sistemas.

Analizuojant kokia pareiga kyla atsižvelgiant į penktą išskirtą atskleidžiamos informacijos pobūdį t. y. „kokia valdymo organų kompetencija verslo veiklos klausimais“ reikia, kad valdymo organai turi pareigą užtikrinti, jog valdymo organų nariai turi turėti arba turi įgyti pakankamas kompetencijas verslo valdymo klausimais, o šiame kontekste ir tvarumo. Todėl kyla atsakomybė tiek valdymo organų nariams individualiai, tiek kolegialiai užtikrinti, kad jie galėtų priimti informacija pagrįstus sprendimus tvarumo srityje. Tai reiškia, kad būtina reguliari kompetencijų peržiūra, mokymai ar konsultacijų pasitelkimas, jei trūksta specializuotų žinių.

Atsižvelgiant į nurodytas pareigas matoma, kad bendrovėse turi būti įdiegiami tam tikri mechanizmai ir priemonės šių pareigų įgyvendinimui, taip valdant su tvarumu susijusias rizikas. Todėl būtina išanalizuoti, kas yra už tai atsakingi? Atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, valdymo organai yra atsakingi už bendrovės strategijos formavimą, įgyvendinimą, bei bendrovės kasdienę veiklą, tokių priemonių ir mechanizmų įdiegimas yra valdymo organų atsakomybė.

Remiantis užsienio valstybių bendrovių praktika, vienas tikslingiausių būdų valdyti rizikoms susijusioms su tvarumu yra specialaus valdybos tvarumo komiteto įsteigimas arba už tvarumą atsakingo asmens paskyrimas¹⁶. Pagal ABI 34 str. 1 d. 4 p. valdyba svarsto ir tvirtina bendrovės valdymo struktūrą ir darbuotojų pareigybes. Praktikoje tokia valdybos kompetencija, kurios pagrindu yra formuojami bendrovių komitetai yra įtvirtinama įstatuose. Pavyzdžiui UAB „EPSO-G“¹⁷ įstatų 57 p. numatyta, kad „Siekdama užtikrinti veiksmingą vidaus kontrolės sistemą bei veiklos rizikų valdymą Įmonių grupės mastu, Valdyba savo sprendimu turi teisę sudaryti laikino (*ad hoc*) arba nuolatinio pobūdžio specializuotus komitetus (toliau – Specializuoti komitetai), kuriems pavedama nagrinėti ir teikti Valdybai ir (ar) kitiems Bendrovės bei Įmonių grupės bendrovių organams pasiūlymus bei rekomendacijas dėl tokių komitetų kompetencijai priskirtų sričių bei klausimų. Specializuoti komitetai veikia kaip Valdybos patariamieji organai Įmonių grupės lygiu ir už visus savo kompetencijos ribose priimtus sprendimus, atsižvelgusi į Specializuotų komitetų pasiūlymus, išlieka atsakinga Valdyba ar kiti organai, priėmę

¹⁶Pasak OECD, bendrovės, atstovaujančios daugiau nei pusei pasaulinės rinkos kapitalizacijos, yra įsteigusios komitetus, atsakingus už tvarumo rizikos ir galimybių valdymo priežiūrą, kurie tiesiogiai atsiskaito valdybai. Jungtinėse Amerikos Valstijose 75 % bendrovių pagal rinkos kapitalizaciją turi komitetą, atsakingą už tvarumą, o Azijoje, išskyrus Kiniją ir Japoniją, Europoje ir kitose išsivysčiusios ekonomikos šalyse tokį komitetą turi daugiau kaip 50 % bendrovių (OECD, n.d.).

¹⁷„EPSO-G“ yra valstybės valdoma energijos perdavimo ir mainų įmonių grupė (EPSO-G, 2025).

atitinkamus sprendimus”. Taigi, bendrovėje įsteigus valdybos tvarumo komitetą galėtų būti sprendžiami klausimai dėl kontrolės priemonių ir procedūrų, įdiegtų tvarumo klausimams stebėti ir valdyti bei būtų užtikrinamas nuolatinis informacijos, susijusios su tvarumu atnaujinimas bei srautas, kad bendrovių valdymo organai, ypatingai valdyba, pagal savo kompetencijas galėtų informuotai priimti atitinkamus sprendimus. Taip pat tvarumo komitetas galėtų rekomenduoti, kokius tikslus nustatyti susijusius reikšmingu poveikiu, rizika ir galimybėmis bei stebėti pažangą siekiant šių tikslų. Neįsteigus tvarumo komiteto, šios funkcijos ir pareigos būtų priskirtinos tik valdybos nariams arba už tvarumą atsakingam darbuotojui, tačiau kyla rizika, jog tokiu atveju tvarumas nebus pakankamai integruotas į bendrovės veiklą.

Taip pat pagal ABĮ 34 str. 2 d. valdyba renka ir atšaukia bendrovės vadovą, nustato jo atlygį, kitas darbo sutarties sąlygas, tvirtina pareiginius nuostatus, skatina jį ir skiria nuobaudas, todėl valdybai tenka pareiga užtikrinti, kad jų skiriamas vadovas turėtų pakankamai patirties ne tik verslo valdymo klausimais, bet ir suprastų, kokios vadovui kyla pareigos tvarumo srityje bei atsižvelgtų į tvarumo rizikas vykdant savo pareigas. Jeigu bendrovėje valdyba nesudaroma, pagal ABĮ 37 str. 3 d. už tai yra atsakinga stebėtojų taryba, o jeigu nesudaroma ir stebėtojų taryba – visuotinis akcininkų susirinkimas. Analogiška situacija, t. y. kad skiriant valdybos narius privaloma atsižvelgti ir į jų kompetenciją tvarumo srityje, yra ir su visuotinių akcininkų susirinkimu bei valdyba, kadangi ABĮ 33 str. 3 d. numatyta, kad valdybą renka visuotinis akcininkų susirinkimas.

Valdymo organai, siekdami sukonkretinti tvarumo rizikų valdymo procesą gali nusimatyti tokius bendrovių valdymo korporatyvinius dokumentus kaip politikas, gaires ir tvarkas, kuriuose įtvirtintų atitinkamas atsakomybes bei pareigas valdymo organams tvarumo srityje. Pavyzdžiui valdybos gali patvirtinti tvarumo politikas detalizuojant, kaip turėtų tvarumas integruojamas į bendrovės veiklą ir kas yra atsakingi už atitinkamus veiksmus susijusius su tvarumo rizikų valdymu, taip pat numatyti valdymo procesus, kontrolės priemones ir procedūras, tvarumo klausimams stebėti ir valdyti. Jau galiojančių bendrovių politikų pavyzdžiai yra aptariami šio darbo 2.3 dalyje.

Taigi, ESRS gali būti laikomi gairėmis, kaip valdymo organai turi tinkamai veikti vadovaujantis rūpestingumo pareiga, atsižvelgiant į tai, kad valdymo organų nariai turi ne tik užtikrinti teisėtą bendrovių veiklą, bet ir priimti informacija grįstus sprendimus suderintus su ilgalaikiais bendrovės tikslais tvarumo srityje. Tokiu būdu laikytina, kad teisės aktų leidėjai per ESRS įtvirtina sistemą, kaip valdymo organai turėtų valdyti rizikas tvarumo srityje veikdami rūpestingai.

Svarbu pažymėti, kad autorės išskirtos valdymo organų pareigos pagal ESRS 2 GOV-1 ir GOV-2 skyrius susijusios su informuotumu apie tvarumą, poveikio ir rizikų vertinimu, kontrolės mechanizmų įdiegimu, tikslų stebėseną bei kompetencijų užtikrinimu, iš esmės detalizuoja, kaip valdymo organai turi veikti integruojant tvarumo veiksmus į bendrovės valdymą, bei užpildo galimas spragas, kurių CSRD bei nacionaliniai teisės aktai nereglamentuoja. Šios pareigos kartu sukuria procedūrinį modelį, kuris atspindi sprendimų priėmimo logiką, suderintą su fiduciarinės rūpestingumo pareigos turiniu. Kitaip tariant, ESRS ne tik apibrėžia informacijos atskleidimo standartus, bet ir gali būti laikoma kaip konstrukcija, nurodanti, kaip valdymo organai turi elgtis siekdami užtikrinti, kad tvarumo principai būtų neatsiejama bendrovės valdymo dalis ir būtų įgyvendinami vadovaujantis fiduciarine rūpestingumo pareiga. Taigi, nors pagal ESRS išskirtos valdymo organų pareigos susijusios su tvarumu nėra imperatyvios bei įtvirtintos nacionalinėje teisėje, jos įgyvendinamos fiduciarine rūpestingumo pareiga per informuotumą, sprendimų priėmimo procesus ir atskaitomybę. Todėl teigtina, kad teisės aktų leidėjai iš dalies detalizuoja rūpestingumo pareigą, kadangi ESRS detalizuojama, kaip valdymo organai turi veikti atsižvelgiant į tvarumo aspektus.

Šios pareigos tampa dar aktualesnės nacionaliniame kontekste, kadangi Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymas valdymo organams imperatyviai nustato pareigas, tarp jų – paskirti tvarumo ataskaitas rengiantį asmenį, pateikti jam teisingą ir visapusišką informaciją bei užtikrinti, kad šis procesas atitiktų teisės aktų reikalavimus. Tai reiškia, kad iš Europos tvarumo atskaitomybės standartų išskirtos pareigos neatsiejamai susijusios su Lietuvos nacionaline teisės sistema, nes jos padeda įgyvendinti iš nacionalinių teisės aktų kylančius imperatyvius įpareigojimus. Todėl galima daryti išvadą, kad ESRS detalizuojamos valdymo organų elgsenos gairės yra būtinas instrumentas, siekiant užtikrinti teisės aktų laikymąsi nacionaliniu lygmeniu. Taip pat, vadovaujantis rūpestingumo pareiga, valdymo organai turi ne tik formaliai laikytis teisės aktų, bet ir aktyviai užtikrinti jų įgyvendinimą per vidinius procesus, sprendimų priėmimo mechanizmus ir kontrolės priemones. Toks sisteminis požiūris ne tik mažina rizikas, susijusias su galimais pažeidimais (pvz., ekomanipuliavimu), bet ir užtikrina bendrovės atitiktį tiek Europos Sąjungos reglamentavimui, tiek Lietuvos teisės aktams.

2.4 Valdymo organų pareigų tvarumo srityje pavyzdžiai pagal bendrovių politikas

Šio darbo 2.3 dalyje remiantis Europos tvarumo atskaitomybės standartais darbo autorė išskyrė pareigas bendrovių valdymo organams t. y. 1) būti aktyviai informuotiems apie tvarumo klausimus ir užtikrinti, kad sprendimai būtų pagrįsti aktualia ir išsamia

informacija; 2) integruoti tvarumo rizikų, galimybių ir poveikio vertinimą į strateginį planavimą, investicijas ir rizikų valdymą; 3) užtikrinti vidaus kontrolės sistemos sukūrimą ir įdiegimą tvarumo klausimams stebėti ir valdyti; 4) formuluoti aiškius bei pamatuojamus tvarumo tikslus, apimant reikšmingus poveikio, rizikos ir galimybių aspektus; 5) turėti arba įgyti pakankamą kompetenciją verslo ir tvarumo valdymo klausimais.

Šioje dalyje siekiama įvertinti, ar aukščiau išskirtos valdymo organų pareigos yra įtrauktos į Lietuvoje veikiančių bendrovių tvarumo politikas. Bendrovių tvarumo politikas vertinti reikalinga todėl, nes politikose formuojamos gairės, kaip valdymo organai turėtų veikti. Iš esmės jos galėtų būti laikomos rūpestingumo pareigos įgyvendinimo detalizavimu, kadangi nurodo, kaip turi būti integruojami tam tikri procesai į bendrovių valdymą. Svarbu pabrėžti, kad ne visos iš Europos tvarumo atskaitomybės standartų išskirtos pareigos gali atsispindėti bendrovių tvarumo politikose, todėl vertinant bendrovių politikas atsižvelgiama į pirmąsias tris pareigas, t. y. ar bendrovių valdymo organai priimdami politikas užtikrina procesų valdymą, kuris susidaro iš informacijos srauto; tvarumo rizikų, galimybių ir poveikio vertinimo integravimo į strateginį planavimą; bei vidaus kontrolės sistemos sukūrimo ir įdiegimo tvarumo klausimams stebėti ir valdyti užtikrinimo.

Pirmoji analizuojama tvarumo politika yra AB „LIETUVOS GELEŽINKELIAI“. 2022 m. balandžio 29 d. patvirtintoje tvarumo politikoje valdymo organų vaidmuo tvarumo įgyvendinime aprašytas taip: „6.3. Tvarumo veiklose dalyvauja LTG Valdyba, Generalinis direktorius, LTG padaliniai ir Veiklos vienetai bei Strategijos ir veiklos efektyvumo padalinys. 6.3.1. LTG Valdyba: 6.3.1.1. Tvirtina LTG įmonių grupės tvarumo politiką bei jos pakeitimus; 6.3.1.2. Tvirtina metinę tvarumo ataskaitą; 6.3.1.3. Svarsto ir teikia rekomendacijas tvarumo prioritetų ir iniciatyvų įgyvendinimui siekiant atliepti LTG strategijoje numatytus tikslus. 6.3.2. Generalinis direktorius: 6.3.2.1. Tvirtina metinius tvarumo tikslus, veiklas ir iniciatyvas; 6.3.2.2. Kartu su HR-L1 vadovais ir HR-L2 vadovais, tiesiogiai pavaldžiais LTG Generaliniam direktoriui, atsako už tvarumo prioritetų, tikslų, veiklų ir iniciatyvų įgyvendinimą. 6.3.4. Strategijos ir veiklos efektyvumo (Tvarumo veikla) padalinys: 6.3.4.1. Atsako už visų tvarumo veiklų koordinavimą ir stebėseną LTG įmonių grupės; 6.3.4.3. Kontroliuoja ir užtikrina tvarumo tikslų, prioritetų ir politikos įgyvendinimą bei jų integravimą į LTG įmonių grupės strategiją; 6.3.4.8. Vertina su tvarumo veikla susijusias rizikas ir atlieka jų valdymą (kartu su Rizikų Valdymu)“ (Lietuvos Geležinkeliai, 2022). Vertinant, ar yra užtikrinama informacijos srauto užtikrinimo pareiga, galima teigti, kad ši pareiga politikoje išplėtotą ar struktūruotą procedūriškai užtikrinant šios pareigos įgyvendinimą. Nors, reikėtų pastebėti, kad tam

tikrus informacijos teikimo požymius galima įžvelgti kadangi valdyba tvirtina tvarumo politiką ir ataskaitą bei teikia rekomendacijas dėl prioritetų ir iniciatyvų.

Vertinant ar antroji išskirta pareiga yra įgyvendinama per šią politiką, remiantis Strategijos ir veiklos efektyvumo (Tvarumo veikla) padalinio pareigų turiniu, nurodytu 6.3.4.3 bei 6.3.4.8. punktuose galima teigti, jog ši pareiga yra tiesiogiai atliepiama, o jos įgyvendinimas yra aiškiai funkciškai deleguotas specializuotam padaliniui, glaudžiai susijusiam su strateginiu planavimu. Trečioji pareiga taip pat yra iš dalies įgyvendinama per aptariamą politikos 6.3.4.1 ir 6.3.4.3. punktus, tačiau nėra tiesioginės nuorodos į formalią vidaus kontrolės sistemą, jos struktūrą ar veikimo mechanizmus. Todėl galima daryti išvadą, kad kontrolės funkcijos egzistuoja, tačiau jos nėra suformuluotos kaip sisteminė kontrolės sistema.

Kitas pavyzdys yra draudimo kompanijos UAB „LAMANTINAS“ 2022 m. vasario 28 d. patvirtinta tvarumo politika, kurioje numatyta, jog „Bendrovės valdyba yra atsakinga už: - Tvarumo politikos, įskaitant jo priedus, patvirtinimą; - Tvarumo strategijos ir tikslų nustatymą bei patvirtinimą; - veiklos vertinimo rodiklių nustatymą; - Tvarios veiklos principų įgyvendinimą Bendrovėje. Bendrovės generalinė direktorė yra atsakinga už: - užtikrinimą, kad darbuotojai tinkamai įgyvendintų su šia politika susijusias užduotis; - atsakingo už tvarumą darbuotojo paskyrimą; Už tvarumą atsakingas darbuotojas: - Tvarumo politikos peržiūrą ir atnaujinimą, - Tvarumo strategijos ir tikslų projekto parengimą, - veiklos vertinimo rodiklių stebėjimą (angl. *Key Performance Indicators*). Vyriausiasis rizikos specialistas yra atsakingas už: - Tvarumo rizikos materialumo vertinimą, - Tvarumo rizikos valdymą ir ataskaitų pateikimą valdybai.“ (Lamantinas, 2022). Taigi, analizuojant šią politiką matoma, kad tiesioginis įpareigojimas užtikrinti informacijos srautą tarp bendrovės subjektų nėra aiškiai įvardytas, tačiau galima daryti prielaidą, kad informacijos perdavimas egzistuoja, kadangi rizikos specialistas pateikia ataskaitas valdybai, taip pat paskirtas atsakingas darbuotojas atlieka politikų atnaujinimą, stebėseną ir strategijos rengimą. Antroji pareiga iš esmės atsispindi politikoje, kadangi vyriausiasis rizikos specialistas yra atsakingas už tvarumo rizikos materialumo vertinimą bei jos valdymą, taip pat valdyba patvirtina tvarumo strategiją ir tikslus, o už jų projektų parengimą atsakingas specialus darbuotojas. Tai leidžia teigti, kad rizikos identifikavimo ir vertinimo procesai yra integruoti į strateginį planavimą, nes strategija, prieš ją tvirtinant, formuojama atsižvelgiant į rizikas, kurias vertina paskirtas ekspertas. Kalbant apie trečiąją pareigą, politikoje nėra aiškiai įvardinta, kad būtų sukurta formalizuota vidaus kontrolės sistema, skirta tvarumo valdymui, tačiau galima išskirti tam tikrus kontrolės mechanizmus kaip veiklos vertinimo rodiklių stebėjimą.

UAB „Compensa Life Vienna Insurance Group SE“ Lietuvos filialo tvarumo politikoje nurodyta, jog „Tvarumo politika yra tvirtinama ir keičiama Bendrovės Valdybos sprendimu, Tvarumo vadovas formuoja Tvarumo politiką ir jos įgyvendinimo planą, teikia Valdybai atnaujinimus. Bendrovės Tvarumo veiklos ir jos progresas peržiūrimas Stebėtojų Taryboje du kartus per metus.“ (Compensa, 2024). Politikoje numatytas informacijos perdavimas tarp bendrovės tvarumo vadovo, valdybos ir stebėtojų tarybos leidžia manyti, kad egzistuoja informacijos srauto elementai, tačiau jie nėra įvardijami kaip formalizuotas procesas. Taip pat trūksta aiškios nuorodos į tvarumo rizikų integravimą į strateginį planavimą bei nėra suformuotos ir aprašytos vidaus kontrolės sistemos, todėl galima teigti, kad šios pareigos yra padengiamos tik iš dalies ir fragmentiškai.

Apibendrinant, galima teigti, kad analizuotų bendrovių tvarumo politikose tam tikros darbo autorės išskirtos pareigos valdymo organams yra aptariamoms, tačiau tai daroma tik iš dalies ir nepakankama apimtimi. Nors kai kuriose politikose atpažįstami informacijos perdavimo, rizikų vertinimo ar stebėsenos elementai, šios pareigos dažniausiai nėra suformuluotos kaip aiškūs, formalizuoti procesai ar sisteminės atsakomybės. Dėl to laikytina, kad šiuo metu bendrovių tvarumo politikose nėra pakankamai detalizuotai įgyvendinamos ESRS įtvirtintos pareigos, susijusios su tvarumo rizikų valdymu, informacijos srautu ir vidaus kontrolės sistemų užtikrinimu. Svarbu pastebėti, jog autorė šiame darbe analizuoja tik esmines iš Europos tvarumo atskaitomybės standartų kylančias pareigas bendrovių valdymo organams, todėl būtina, kad bendrovės ne tik savarankiškai formuotų tvarumo nuostatas, bet ir laikytųsi standartų reikalavimų, siekiant užtikrinti visapusišką ir sistemingą tvarumo valdymą.

3. Valdymo organų atsakomybė už tvarumo rizikų nevaldymą

Kaip minėta, tvarumo reikalavimų nesilaikymas gali sukelti reikšmingų pasekmių tiek bendrovių valdymo organams tiek pačioms bendrovėms. Šiame skyriuje analizuojama civilinė atsakomybė, kuri kyla bendrovių valdymo organams, kai nėra tinkamai valdomos tvarumo rizikos bei atliekant savo funkcijas nesivadovaujama rūpestingumo pareiga. Taip pat, kadangi rūpestingumo pareiga įpareigoja bendrovių valdymo organus veikti atsakingai ir užtikrinti tiek savo, tiek bendrovės veiklos atitiktį teisės aktams, valdymo organams pažeidus teisės aktų reikalavimus gali būti taikoma ir 3.2. skyriuje nagrinėjama administracinė atsakomybė.

3.1 Civilinė valdymo organų atsakomybė už rūpestingumo pareigos pažeidimą

Atsižvelgiant į aptartas bendrovės valdymo organų pareigas, valdymo organams atsakomybė gali kilti pažeidus fiduciarines pareigas, taip pat pažeidus imperatyvias, iš teisės aktų kylančias, pareigas, pavyzdžiui, nepateikus arba pateikus klaidingą informaciją apie tvarumą. Kaip minėta, toliau bus nagrinėjami pažeidimų pavydžiai, susiję su aplinkosauginiu tvarumo kriterijumi.

CSRD nedetalizuoja konkrečių sankcijų už šioje direktyvoje numatytų pareigų nevykdymą, tačiau CSRD 30 str. įpareigoja valstybes nares „įdiegti veiksmingas tyrimų ir sankcijų sistemas, siekiant nustatyti netinkamą informacijos apie tvarumo teikimo užtikrinimo vykdymą, jį ištaisyti ir užkirsti jam kelią“. Tai reiškia, kad kiekviena valstybė narė turi įtraukti atitinkamas nuostatas į savo nacionalinę teisę, numatydama atsakomybę už netinkamą reguliavimo, susijusio su tvarumu, vykdymą.

Lietuvos atveju, ĮĮGAĮ valdymo organų atsakomybė susijusi su (konsoliduotųjų) ataskaitų parengimu, pateikimu ir paskelbimu yra siaurai aprašyta. Šio įstatymo 40 str. 3 d. numatyta, jog (patronuojančiosios) įmonės vadovas, bei valdymo ir priežiūros organų nariai, nevykdantys šiame straipsnyje nurodytų pareigų arba netinkamai jas vykdantys, yra atsakingi už su tokiu nevykdymu ar netinkamu vykdymu susijusią žalą, padarytą (patronuojančiajai) įmonei ir (arba) kitiems asmenims. Tačiau, kaip matoma, konkrečių išmatuojamų sankcijų valdymo organams nėra numatyta ir pasakyta tik dėl žalos atlyginimo bendrovei ir ar kitiems asmenims.

Svarbu paminėti Lietuvos teismų praktikoje bylų susijusių su informacijos apie tvarumo atskleidimą nėra, kadangi teisės aktai įpareigojantys atskleisti šią informaciją galioja labai trumpą laiką ir, atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, iki 2028 m. bus pereinamasis laikotarpis šių reikalavimų įgyvendinimui, tokios teismų praktikos

artimiausias metais gali ir neatsirasti. Todėl šioje dalyje bus analizuojamas bylos, kuriose nagrinėjamos fiduciarinės pareigos, tačiau neapimant tvarumo atskaitomybės reikalavimų pažeidimų.

Atsižvelgiant į tai, kad tokių ataskaitų parengimas ir pateikimas laikytina bendrovės valdymo organų fiduciarine pareiga, kadangi ji reikalauja, kad patys organai laikytųsi imperatyvių įstatymo reikalavimų, reikia atsižvelgti į Civilinio kodekso reguliavimą. CK 2.87 str. 7 d. dalyje numatyta juridinio asmens valdymo organo nario atsakomybė, jei jis nevykdė arba netinkamai vykdė fiduciarines ar steigimo dokumentuose nurodytas pareigas, privalo padarytą žalą atlyginti juridiniam asmeniui visiškai, jei įstatymai, steigimo dokumentai ar sutartis nenumato kitaip. CK 2.87 straipsnyje nurodyta, kad juridinio asmens organų nariai turi pareigas pačiam juridiniam asmeniui – valdymo organo narys turi veikti sąžiningai ir protingai juridinio asmens ir kitų juridinio asmens organų narių atžvilgiu. Ši taisyklė, taip pat įtvirtinta ir ABĮ. ABĮ 19 straipsnio 8 dalyje nustatyta bendrovės vadovo pareiga veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai. Atsižvelgiant į vadovo atliekamų pareigų ir vykdomų funkcijų pobūdį, jam atsakomybė gali kilti – pažeidus imperatyviasias įstatymo nuostatas, taip pat CK 2.87 nustatytas fiduciarines pareigas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutartis byloje civilinėje byloje). Tačiau teismas, nagrinėjęs bankrutavusio juridinio asmens bylą prieš vadovą dėl patirtos žalos atlyginimo pasisakė, kad valdymo organams atsakomybė už fiduciarinių pareigų pažeidimą gali kilti tik esant jų dideliame neatsargumui arba tyčiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje). Asmuo padaro žalą tyčia, kai siekia padaryti to tipo žalą arba atitinkamai elgiasi žinodamas, kad konkreti žala atsiras arba labai tikėtina, kad atsiras. Didelis neatsargumas kaip kaltės forma pasireiškia neprotingu arba išskirtiniu rūpestingumo nebuvimu, kai asmuo nėra tiek rūpestingas, kiek akivaizdžiai būtina esamomis aplinkybėmis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, įrodžius, jog bendrovės valdymo organas veikė netinkamai, nesivadovaudamas rūpestingumo pareigos reikalavimais ir dėl to bendrovė patyrė žalos, galima teigti, jog valdymo organo narys pažeidė fiduciarinę rūpestingumo pareigą ir bendrovė gali reikalauti padarytos žalos atlyginimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 4 d. civilinėje byloje, bendrovė pateikė ieškinį vadovui dėl žalos atlyginimo. Vienas iš bendrovės nurodytų žalą sukėlusių epizodų bendrovės manymu buvo tai, kad bendrovė laiku neįgyvendino verslo plano, pagal kurį turėjo būti išvystyti nekilnojamo turto objektai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė, jog „atsakomybė gali atsirasti ne dėl to, kad nebuvo laiku įgyvendintas projektas, bet, jei būtų nustatyta, kad vadovas nesugebėdavo

deramai organizuoti darbo, imdavosi veiklos neturėdamas plano ir nepasirūpindavo ištekliais jam įgyvendinti, neužtikrino esminėms funkcijoms būtinos komunikacijos įmonėje, prisiimdavo įsipareigojimus, kuriuos įmonė sistemingai pažeisdavo ir kt.“. Taikant analogiją, galima sakyti, kad jeigu bendrovės valdymo organai veikdami tvarumo srityje nesugebėdavo deramai organizuoti darbo, t. y. paskirti už tvarumą atsakingų asmenų, neužtikrino esminėms funkcijoms atlikti bei būtinos komunikacijos bendrovėje, bei neintegravo tvarumo rizikų bei poveikio vertinimo į strateginį bendrovės planavimą, tai galima apibūdinti, kaip išskirtiniu rūpestingumo nebuvimu bei fiduciarinės rūpestingumo pareigos pažeidimu. Kadangi jeigu nebūtų tinkamai atskleista informacija apie tvarumą, investuotojai galėtų potencialiai nuspręsti neinvestuoti į bendrovę. Jeigu būtų galima nustatyti priežastinį ryšį tarp bendrovės finansinių rodiklių pablogėjimo ir investuotojų pasitraukimo dėl nepateiktos arba klaidingos informacijos apie tvarumą, teoriškai galima sakyti, kad susidarytų situacija, kurioje bendrovė galėtų reikalauti žalos atlyginimo iš vadovo arba valdybos ir jiems galėtų būti taikoma civilinė atsakomybė už fiduciarinių pareigų nesilaikymą esant dideliame neatsargumui, atsižvelgiant į šioms valdymo organams priskirtas funkcijas tvarumo srityje.

Taigi, akcininkai, gindami pažeistus bendrovės interesus, dėl žalos atsiradusios dėl netinkamo valdymo organų veikimo tvarumo srityje, gali pareikšti išvestinį ieškinį bendrovės valdymo organams. Akcininkams tokia neturtinė teisė numatyta Akcinių bendrovių įstatymo 16 str. 1 d. 5 p. t. y. kreiptis į teismą su ieškiniu, prašant atlyginti bendrovei žalą, kuri susidarė dėl bendrovės vadovo ir valdybos narių pareigų, nustatytų šiame ir kituose įstatymuose, taip pat bendrovės įstatuose, nevykdymo ar netinkamo vykdymo, taip pat kitais įstatymų nustatytais atvejais.

Kaip teigė L. Mikalonienė 2015 m. monografijoje „Uždarnosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai“ – „jeigu, uždaroji akcinė bendrovė patyrė žalos dėl netinkamo valdymo organų narių pareigų atlikimo ir dėl to nuvertėjo visų akcininkų akcijos arba sumažėjo visų akcininkų galimybės gauti dividendų, tokia akcininkų žala laikoma išvestine iš žalos bendrovei“. Jeigu teismas tenkina tokį ieškinį, bendrovė gauna naudą, kuri yra kolektyvizuojama, taigi nauda tenka visiems bendrovės akcininkams ir kitiems su bendrove turintiems santykių suinteresuotiems asmenims (Mikalonienė, 2015, 76-79 psl.).

Vertinant atskirų incidentų ir įvykių turėjusių poveikį bendrovių akcijų vertei, paminėtini keli pavyzdžiai. 2019 m. sausio 25 d. įvykus Brumadinho užtvankos griūčiai, Brazilijos kalnakasybos bendrovės „Vale“ S.A. akcijų vertė sumažėjo apie 24%, praradus 71,34 mlrd. Brazilijos realų (18,96 mlrd. JAV dolerių) rinkos vertės (Laier, 2019). Toliau aptariamo „Volkswagen“ atveju, 2015 m. rugsėjo mėn. atskleidus, kad „Volkswagen AG“

klastojo JAV taršos testų rezultatus, bendrovės akcijų kaina smuko beveik 20% pirmąją prekybos dieną po skandalo pavišimo (Financial Post, 2015). Kitas pavyzdys – 2010 m. balandžio 20 d. įvykus „Deepwater Horizon“ naftos platformos sprogitui ir vėlesniam naftos išsiliejimui, „BP plc“ akcijų kaina per 40 dienų sumažėjo 51%, nuo 60,57 JAV dolerio iki 29,20 JAV dolerio (New York Post, 2010). Tokiais atvejais doktrinoje akcininkams yra išskirta potenciali galimybė pareikšti išvestinius ieškinius, tačiau autorės žiniomis, Lietuvos teismų praktikoje bylų, susijusių su žalos atlyginimu bendrovei dėl akcijų vertės sumažėjimo, nėra. Taip pat svarbu pabrėžti, kad akcijų vertei įtakos gali turėti ir kiti veiksniai pvz. rinkos situacija, tačiau yra pagrindo teigti, kad šie, su neigiamu poveikiu aplinkai susiję įvykiai, turėjo įtakos bendrovių akcijų vertei. Taigi praktikoje įrodyti, kad valdymo organų veiksmai ar neveikimas valdant tvarumo rizikas tiesiogiai padarė žalą yra problematiška dėl priežastinio ryšio nustatymo.

Taip pat reikėtų išskirti ir kitas priežastis, kodėl akcininkams ne visada paranku pasinaudoti teisinių gynimo būdais, susijusiais su bendrovės valdymo organų veiksmais. L. Mikalonienė išskiria tris pagrindines priežastis: 1) naudos, išlaidų ir rizikos balansas; 2) ribotos apimties akcininko teisė į informaciją apie bendrovę ir jos veiklą (svarbu pastebėti, kad įsigaliojus 2017 m. ABĮ pakeitimams pagal ABĮ 18 str. kiekvienas akcininkas iš esmės turi teisę susipažinti su šiame straipsnyje išskirta informacija bei kitais bendrovių įstatuose nurodytais dokumentais, tačiau ši informacija gali būti nepakankama siekiant tinkamai įvertinti bendrovės valdymo organų sprendimų priėmimo procesus bei motyvus, į kuriuos buvo atsižvelgiama); 3) bylinėjimosi išlaidų nenusipėjumas (Mikalonienė, 2015).

Taigi, reikėtų aptarti, kaip iš Europos tvarumo atskaitomybės standartų keliamų pareigų pažeidimai gali būti iliustruojami realiais pavyzdžiais, pagrindžiant, kad jos nėra tik hipotetinės, ir nurodant, kaip jų pažeidimai gali pasireikšti. Kaip minėta, remiantis Europos tvarumo atskaitomybės standartais valdymo organai turi pareigą 1) būti aktyviai informuotiems apie tvarumo klausimus ir užtikrinti, kad sprendimai būtų pagrįsti aktualia ir išsamia informacija; 2) integruoti tvarumo rizikų, galimybių ir poveikio vertinimą į strateginį planavimą, investicijas ir rizikų valdymą; 3) užtikrinti vidaus kontrolės sistemos sukūrimą ir įdiegimą tvarumo klausimams stebėti ir valdyti; 4) formuluoti aiškius bei pamatuojamus tvarumo tikslus, apimant reikšmingus poveikio, rizikos ir galimybių aspektus; 5) turėti arba įgyti pakankamą kompetenciją verslo ir tvarumo valdymo klausimais.

Nors Lietuvoje bylų, susijusių su tvarumo aplinkosaugos aspekto įgyvendinimu ir valdymo organų fiduciarinių pareigų pažeidimu nėra, vertinant užsienio jurisdikcijų

pavydžius būtina aptarti Volkswagen ir Shell bylas. Šiais pavyzdžiais nėra siekiama detalizuoti išskirtų pareigų turinio, tačiau siekiama parodyti, kaip tokių pareigų ignoravimas gali pasireikšti ir kokios pasekmės gali kilti.

„Dieselgate“ skandalas kilo, kai buvo atskleista, jog „Volkswagen“ sąmoningai manipuliavo emisijų testais, kai milijonai dyzelinių transporto priemonių išmetė iki 40 kartų daugiau azoto oksido, nei leidžia teisės aktai (Langevoort, 2021). Vienas iš esminių veiksnių dėl tokios situacijos susiklostymo buvo „Volkswagen“ vadovų sistemingas beveik dešimtmetį tęsęsis sukčiavimas pateikiant melagingus duomenis apie azoto emisijas. Analizuojant šį pavyzdį galima įžvelgti, jog bendrovės „Volkswagen“ bendrovių valdymo organai pažeidė antrąją iš standartų išskirtą pareigą, ty. integruoti tvarumo rizikų, galimybių ir poveikio vertinimą į strateginį planavimą, investicijas ir rizikų valdymą, kadangi šiuo atveju, į tvarumo rodiklius nebuvo atsižvelgiama, jie buvo sąmoningai ignoruojami taip neištraukiant tvarumo rizikų poveikio vertinimo į strateginį planavimą. Dėl to bendrovė „Volkswagen“ turėjo sumokėti daugiau negu 1 mlrd. eurų baudų (Langevoort, 2021). „Volkswagen“ akcininkai pareiškė buvusiems vadovams išvestinius ieškinius, remiantis tuo jog jie netinkamai įgyvendino pareigas, dėl kurių atsirado šie pažeidimai. 2021 m. birželį „Volkswagen“ pasiekė susitarimą dėl maždaug 288 mln. eurų (apie 351 mln. Jungtinių Amerikos Valstijų dolerių) išmokų iš šių asmenų ir jų atsakomybės draudikų (Langevoort, 2021).

Kitas pavyzdys iliustruoja valdymo organų pareigos formuluoti aiškius bei pamatuojamus tvarumo tikslus, apimant reikšmingus poveikio, rizikos ir galimybių aspektus. Šioje situacijoje aptariama byla, susijusi su tvarumo tikslų įgyvendinimu. Bendrovės „Shell“¹⁸ byla Nr. BL-2023-000215, nagrinėta Jungtinės Karalystės Aukštojo teismo, Anglijos ir Velso verslo ir nuosavybės reikalų teisme, yra pirmoji byla, kurioje valdymo organai kaltinami išimtinai klimato rizikų netinkamu valdymu. 2023 m. aplinkosaugos organizacija „ClientEarth“, kuri tuo pačiu yra ir šios bendrovės akcininkė, pareiškė ieškinį „Shell“ valdybai. „ClientEarth“ ieškinyje teigė, jog „bendrovės valdymo organai neužtikrino tinkamos strategijos pereiti prie mažai anglies dioksido išskiriančių veiklų, taip nesilaikydami savo pareigų pagal 2006 m. Įmonių įstatymą, kadangi nesiėmė veiksmų, kad bendrovė įgyvendintų nusimatytą tikslą iki 2050 m. tapti visiškai klimatui neutralia bendrove.“ (ClientEarth, 2024). „ClientEarth“ rėmėsi nepriklausomais tyrimais, kurie rodė, jog nors „Nors „Shell“ yra įsipareigojusi iki 2050 m. pasiekti nulines emisijas, jos laikini tikslai iki 2030 m. leistų sumažinti emisijas vos 5%.“ (ClientEarth, 2024). Taigi, „ClientEarth“, kaip bendrovės akcininkė pareiškė išvestinį ieškinį teigiant, jog valdyba

¹⁸ Energetikos ir naftos chemijos įmonių grupė (Shell, n.d.).

pažeidė 2006 m. Bendrovių įstatymo (angl. *Companies Act*) 172 ir 174 straipsnių nuostatas¹⁹, kuriose įtvirtintos fiduciarinių valdymo organų pareigų turinys, aptartas šio darbo 1.2. skyriuje. Taigi šis pavyzdys iliustruoja, kad „Shell“ valdymo organų nariai, formuodami tvarumo tikslus, neatsižvelgė į reikšmingus bendrovės veiklos rizikų, bei faktinių galimybių aspektus. Nors teismas atmetė ieškinį dėl procedūrinių priežasčių, nepripažindamas jo esmės, jis pripažino, kad klimato kaita kelia materialią ir numatomą riziką bendrovėms (ClientEarth, 2024).

Kaip minėta, Lietuvoje bylų, susijusių su tvarumo pareigų įgyvendinimu bei rizikų valdymu nėra, tačiau vertėtų aptarti „Grigeo“ bylos pavyzdį, susijusį su imperatyvių pareigų, kartu galimai ir fiduciarinės rūpestingumo pareigos nevykdymu.²⁰ Baudžiamojoje byloje tarp kaltinamųjų esantys „Grigeo“ grupės pagrindinis akcininkas G. P., vadovas T. E. bei dar trys ankstesni šios bendrovės vadovai yra kaltinami tuo, kad veikdami organizuota grupe piktnaudžiavo tarnybine padėtimi, sistemingai pažeidinėjo teisės aktų nustatytas aplinkos apsaugos taisykles, klastojo dokumentus (Lietuvos Teismai, 2025). Vadovas kaltinamas tuo, kad žinojo apie nevalytų nuotekų leidimą į Kuršių marias ir toleravo šią praktiką (Lietuvos Teismai, 2025). Tai galimai reiškia, kad vadovas sąmoningai nevykdė imperatyvių teisės aktų reikalavimų, siekdamas mažinti išlaidas nuotekų valymui. Ši situacija iliustruoja trečiosios išskirtos pareigos pažeidimą, t. y. pareigos užtikrinti vidaus kontrolės sistemos sukūrimą ir įdiegimą tvarumo klausimams stebėti ir valdyti. T. y. bendrovėje nebuvo užtikrinta kontrolės sistema, kuri tinkamai stebėtų tvarumo aplinkosaugos aspekto rizikas, ir taip buvo sudaromos sąlygos atsakingiems asmenims sistemingai pažeidinėti aplinkos apsaugos taisykles bei klastoti dokumentus. Taip pat atsižvelgiant į viešai prieinamą informaciją, yra pagrindo teigti, kad vadovas pažeidė rūpestingumo pareigą ir dėl to, nes vadovas, galimai žinodamas apie pažeidimus, nesiėmė priemonių juos ištaisyti ar užkirsti jiems kelią. Kaip minėta, kasacinis teismas, pasisakydamas dėl bendrovės vadovo rūpestingumo pareigos turinio, yra išaiškinęs, kad vadovo rūpestingumo pareiga visų pirma nustato teisėto elgesio reikalavimą, kad paties vadovo elgesys nepažeistų imperatyviųjų teisės normų, be to, vadovas privalo prižiūrėti, kad ir bendrovės veikla būtų teisėta – vadovas privalo dirbti rūpestingai ir kvalifikuotai bei daryti viską, kas nuo jo priklauso, kad jo vadovaujama bendrovė veiktų pagal įstatymus ir

¹⁹ 2006 m. Bendrovių įstatymo (angl. *Companies Act*) 172 str. Bendrovės vadovas privalo elgtis taip, kaip, jo sąžiningu manymu, būtų labiausiai tikėtina, kad jis skatins sėkmingą bendrovės veiklą visų jos narių naudai. Tai darydamas vadovas turi atsižvelgti (be kitų dalykų) į galimas savo sprendimų pasekmes ilguoju laikotarpiu; 174 str. Direktorius privalo elgtis pakankamai apdairiai, kvalifikuotai ir rūpestingai.

²⁰ Nors šioje byloje nėra viešai paskelbto galutinio teismo sprendimo ir visos faktinės bylos aplinkybės bus išaiškintos tik vėliau, remiantis viešai prieinama informacija, galima daryti tam tikras išvadas apie bylos eigą. Šioje analizėje darbo autorė pateikia asmeninę analizę, atsižvelgiant į viešai prieinamus šaltinius, tačiau reikia pažymėti, kad galutinai visa aktuali informacija bus žinoma, tik po teismo proceso pabaigos.

kitus teisės aktus. Bendrovės vadovas taip pat privalo rūpintis, kad bendrovė laikytųsi įstatymų, nustatytų savo veiklos apribojimų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje). Todėl, jei bendrovės valdymo organų nariai atliko veiksmus, kurie baudžiamojoje byloje pripažinti neteisėtais, tokie veiksmai savaime reiškia ir rūpestingumo pareigos pažeidimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau duomenų, jog „Grigeo“ vadovams būtų pareikšti reikalavimai dėl fiduciarinių pareigų pažeidimo bei žalos atlyginimo bendrovei nepavyko rasti.

Išanalizavus pavyzdžius matoma, kad netinkamas tvarumo įgyvendinimas gali lemti reikšmingas pasekmes bendrovių vadovams ir valdybų nariams. „Volkswagen“ atvejis parodo, kad tvarumo aplinkosaugos aspekto ignoravimas bei sąmoningas sukčiavimas gali lemti ne tik baudas bendrovei dėl žalos aplinkai, bet ir griežtą atsakomybę vadovams. „Shell“ byla šiame kontekste yra itin reikšmingas precedentas, kadangi pirmą kartą iškeltas klausimas dėl valdymo organų fiduciarinių pareigų pažeidimo tvarumo srityje, dėl to, kad buvo nepakankamai atsižvelgta į faktiškai įvykdomos bendrovės tikslus bei tvarumą. Tai rodo, kad valdymo organai privalo aktyviai integruoti tvarumą į bendrovių valdymą bei užtikrinti realų tvarumo tikslų įgyvendinimą, vadovaujantis autorės išskirtomis pareigomis tvarumo srityje. Todėl valdymo organai turėtų užtikrinti, kad tvarumo rizikų valdymas būtų neatsiejamas nuo bendrovės veiklos, taip valdant atitinkamas rizikas.

3.2 Administracinė valdymo organų atsakomybė už pažeidimus tvarumo srityje Lietuvoje ir Prancūzijoje

Pagal Lietuvos Respublikos Administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 223 straipsnį, už duomenų nepateikimą arba neteisingų duomenų (įskaitant ir finansinių ataskaitų (konsoliduotųjų finansinių ataskaitų), vadovybės ataskaitos (konsoliduotosios vadovybės ataskaitos), veiklos ataskaitos, metinės ataskaitos, tvarumo ataskaitos (konsoliduotosios tvarumo ataskaitos) ir, kai taikytina, pareiškimo arba kartu su vadovybės ataskaita teiktinos deklaracijos, nurodytų ĮIGAĮ) pateikimą Juridinių asmenų registro duomenų tvarkytojui ar kitoms atsakingoms institucijoms yra numatyta bauda. Vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims gali būti skirta nuo 600 iki 1 450 eurų bauda, pagal ANK 223 str. 4 d.. Jei pažeidimai kartojasi, bauda gali siekti 2 000 – 6 000 eurų pagal ANK 223 str. 5 d.. Dėl šio administracinio nusižengimo teiseną pradėti, administracinių nusižengimų tyrimą atlikti ir administracinių nusižengimų protokolus surašyti pavesta Juridinių asmenų registro tvarkytojo pareigūnams pagal ANK 589 str. 97 p.. Jokie kiti

Lietuvos teisės aktai valdymo organams už informacijos susijusios su tvarumu atskleidimą atsakomybės nenumato.

Šiuo atveju reikėtų kelti klausimą, kaip yra nustatoma, jog pateikta informacija apie tvarumą gali būti neteisinga? Siekiant išspręsti šį klausimą, IIGAĮ yra numatyta Tvarumo atskaitomybės ribotas užtikrinimo (dar vadinamas tvarumo ataskaitų auditu) procedūra (ILTE, 2024). Tai procesas, panašus į finansinių ataskaitų auditą, kuomet auditorius pateikia savo išvadą apie bendrovės parengtą ataskaitą, tačiau pereinamuoju laikotarpiu²¹ bus mažesnės apimties. Riboto užtikrinimo tikslas – auditoriui atlikus ribotos apimties procedūras įsitikinti, kad auditorius nepastebėjo nieko, kas verstų manyti, jog tvarumo ataskaita parengta nesilaikant tvarumo standartų, tvarumo informacija reikšmingai neatitinka pateikimo ir atskleidimo reikalavimų (ILTE, 2024). Taip pat siekiama nustatyti, ar atskleista informacija nesudaro klaidingo įspūdžio apie bendrovės veiklos poveikį tvarumo klausimams (pvz., atrodo, kad bendrovės tarša maža, nors gamybos procesuose naudoja daug vandens ir nenurodo, kaip tvarkomos nuotekos) bei tvarumo klausimų poveikį bendrovės veiklos pokyčiams, veiklos rezultatams ir būklei (pvz., sudaromas įspūdis, kad klimato reiškiniai neturi poveikio bendrovei, nors ji veikia žemės ūkio sektoriuje ir jos pajamoms klimato pokyčiai įtaką darytų) (ILTE, 2024). Pilnas auditas (arba pakankamas užtikrinimas), kaip numatyta CSRD, turėtų būti taikomas ne anksčiau kaip 2028 m., kai susiformuos bendrovių tvarumo atskaitomybės praktika. Pakankamo užtikrinimo metu tvarumo ataskaitų auditas bus žymiai detalesnis ir pareikalaus daugiau resursų vadovybės ataskaitos (ILTE, 2024).

Kaip nurodyta Prancūzijos Respublikos (2023 m. gruodžio 6 d.) įsakyme Nr. 2023-1142, į kurį perkeltos CSRD nuostatos, bet kuri „suinteresuota šalis“ gali pateikti ieškinį teismui dėl įpareigojimo, kuriam taikoma bauda, laikinųjų apsaugos priemonių procese, siekdama gauti „dokumentų ar informacijos, susijusios su tvarumu, pateikimą, perdavimą arba paskirti įgaliotinį šiai informacijai pateikti“ (pvz., reikalaujamoms tvarumo ataskaitoms). Įsakymo formuluotė leidžia manyti, kad inicijuoti tokius procesus turi teisę įvairios suinteresuotos šalys, įskaitant akcininkus, darbuotojus, bendruomenės narius ir klientus (be kitų), siekiant priversti įmonę pateikti privalomas tvarumo ataskaitas. Prancūzijos Respublikos (2023 m. gruodžio 6 d.) įsakyme Nr. 2023-1142 taip pat numatyta baudžiamosios sankcijos už tam tikrus pažeidimus, pvz. nepaskyrus auditoriaus ar nepriklausomos trečiosios šalies organizacijos – skiriama bauda iki 30 000 eurų ir laisvės atėmimas iki dviejų metų bendrovės vadovams, o juridiniam asmeniui – bauda iki 150 000 eurų; nešaukiant auditoriaus ar nepriklausomos trečiosios šalies organizacijos – skiriama

²¹ Iki 2028 metų.

bauda iki 30 000 eurų ir laisvės atėmimas iki dviejų metų bendrovės vadovams, o juridiniam asmeniui – bauda iki 150 000 eurų; trukdant auditoriaus ar nepriklausomos trečiosios šalies organizacijos ar jų ekspertų auditui ar patikrinimui – skiriama bauda iki 75 000 eurų ir laisvės atėmimas iki penkerių metų bendrovės vadovams, o juridiniam asmeniui – bauda iki 375 000 eurų; atsisakius suteikti auditoriams ar jų ekspertams prieigą prie visų dokumentų, reikalingų jų pareigoms vykdyti (ypač prie visų sutarčių, apskaitos dokumentų, knygų ir protokolų), skiriama bauda iki 75 000 eurų ir laisvės atėmimas iki penkerių metų bendrovės vadovams, o juridiniam asmeniui – bauda iki 375 000 eurų.

Taigi, Lietuvoje valdymo organams taikomos sankcijos už tvarumo ataskaitų nepateikimą ar netikslių duomenų teikimą apsiriboja tik santykinai nežymia administracine atsakomybe. Administracinių nusižengimų kodekso 223 straipsnyje numatytos baudos yra nedidelės ir abejotina ar atlieka prevencinę funkciją, skatinančią atsakingą tvarumo reikalavimų taikymą bei su jais susijusios informacijos atskleidimą. Palyginus su Prancūzijos teisiniu reguliavimu, galima teigti, kad Lietuvos įstatymų leidėjų pozicija dėl sankcijų taikymo, kai yra pažeidžiami teisės aktų reikalavimai susiję tvarumo informacijos pateikimu, yra gan švelnūs. Todėl gali susidaryti situacijos, kai subjektai priims sprendimus sąmoningai ignoruoti tvarumo reikalavimus, kadangi tvarumo integravimas į bendrovių veiklą gali pasirodyti reikalaujantis daugiau išteklių, negu numatytos sankcijos. Prancūzijos atveju yra numatytos griežtos sankcijos, susijusios su tvarumo reikalavimų nepaisymu, tad darbo autorės nuomone Lietuvos teisės aktų leidėjai turėtų atsižvelgti į tokius pavyzdžius.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Teisės aktuose nėra aiškiai suformuluotos atskiros pareigos valdymo organams veikti tvarumo tikslų kontekste, tačiau bendrovės valdymo organų fiduciarinė rūpestingumo pareiga gali būti aiškinama taip, kad ji apima ir su tvarumu susijusių rizikų valdymą. Valdymo organai turi atsižvelgti į suinteresuotųjų šalių interesus, siekiant užtikrinti bendrovių tvarumą, bei atitiktį teisės aktų reikalavimams. Ignoruojant šias rizikas, gali kilti grėsmė bendrovės veiklai dėl neatitikties teisės aktų reikalavimams bei investuotojų lūkesčiams, todėl tvarumo klausimų integravimas į valdymo procesus tampa būtina sąlyga siekiant užtikrinti bendrovės ilgalaikę sėkmę.
2. Fiduciarinė valdymo organų rūpestingumo pareiga remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika ir doktrina reiškia pareigą veikti protingai, informuotai, apdairiai ir teisėtai. Ši pareiga įgyja naują aktualumą tvarumo kontekste, kadangi jos įgyvendinimas yra detalizuojamas Europos tvarumo atskaitomybės standartų. Iš šių standartų bendrovių valdymo organams kyla tokios pareigos kaip 1) būti aktyviai informuotiems apie tvarumo klausimus ir užtikrinti, kad sprendimai būtų pagrįsti aktualia ir išsamia informacija; 2) integruoti tvarumo rizikų, galimybių ir poveikio vertinimą į strateginį planavimą, investicijas ir rizikų valdymą; 3) užtikrinti vidaus kontrolės sistemos sukūrimą ir įdiegimą tvarumo klausimams stebėti ir valdyti; 4) formuluoti aiškius bei pamatuojamus tvarumo tikslus, apimant reikšmingus poveikio, rizikos ir galimybių aspektus; 5) turėti arba įgyti pakankamą kompetenciją verslo ir tvarumo valdymo klausimais. Taigi, Europos tvarumo atskaitomybės standartai ne tik apibrėžia informacijos atskleidimo apimtį, bet gali būti laikomi kaip konstrukcija, nurodanti, kaip valdymo organai turi elgtis siekdami užtikrinti, kad tvarumo principai būtų neatsiejama bendrovės valdymo dalis. Taip šių pareigų įgyvendinimas užtikrina ne tik rūpestingumo pareigos įgyvendinimą, bet ir bendrovių bei jų valdymo organų veiklos atitiktį teisės aktų reikalavimams.
3. Įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymas priskiria tvarumo atskaitomybės užtikrinimo pareigą bendrovių valdymo organams, tačiau nenurodo, procedūrinio modelio, kaip valdymo organai turėtų įgyvendinti šią pareigą. Iš dalies šią spragą gali užpildyti bendrovių vidinės tvarumo politikos, kurios vis dažniau pasitelkiamos apibrėžti konkrečias valdymo organų funkcijas tvarumo srityje. Tačiau įvertinus jau taikomas bendrovių tvarumo politikas galima teigti, jog jų turinys nėra pakankamas,

kad būtų tinkamai įgyvendinami teisės aktų keliama reikalavimai. Todėl bendrovių valdymo organams būtina prisitaikyti prie Europos tvarumo atskaitomybės tvarumo standartų bei vadovautis jų sukuriamais mechanizmais, kad bendrovių veikla atitiktų tvarumo reikalavimus.

4. Lietuvos teisinėje sistemoje nėra numatyta griežtų sankcijų valdymo organams už tvarumo reikalavimų nesilaikymą. Tačiau, bendrovių akcininkai gali ginti tiek savo, tiek bendrovių interesus pareiškiant išvestinius ieškinius valdymo organams tuo atveju, jeigu bendrovė patiria žalą dėl valdymo organų netinkamu pareigų vykdymu, susijusiu su tvarumo rizikų valdymu. Nors netinkamas veikimas tvarumo srityje teoriškai gali lemti civilinę atsakomybę bendrovių valdymo organams, praktikoje dėl informacijos stokos, bylinėjimosi kaštų ir įrodinėjimo sudėtingumo akcininkams gali būti sunku sėkmingai pasinaudoti šiuo teisių gynimo mechanizmu. Taigi, siekiant užtikrinti tinkamą tvarumo rizikų valdymą, reikalinga griežtesnė bendrovių valdymo organų atsakomybė. Griežtesnės administracinės įgyvendintų prevencinę funkciją skatinant bendrovių valdymo organus tinkamai laikytis šių su tvarumu susijusių reikalavimų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

- 1) Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (2015). TAR, 11216;
- 2) Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (2000). Valstybės žinios, 64-1914;
- 3) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). Valstybės žinios, 74-2262;
- 4) Lietuvos Respublikos įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymas (2024). TAR, 2024-12134;
- 5) Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Paryžiaus susitarimo, priimto pagal Jungtinių Tautų Bendrąją klimato kaitos konvenciją, ratifikavimo (2016). TAR, 29897;

Europos Sąjungos ir užsienio teisės aktai:

- 6) Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2022 m. gruodžio 14 d. 2022/2464 kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 537/2014, Direktyva 2004/109/EB, Direktyva 2006/43/EB ir Direktyva 2013/34/ES dėl įmonių informacijos apie tvarumą teikimo. OL L 322;
- 7) UK Companies Act 2006. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents#pt1-pb1> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 8) Ordinance no. 2023-1142 of December 6, 2023 relating to the publication and certification of information on sustainability and the environmental, social and corporate governance obligations of commercial companies. [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.]; <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000048519395?> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];

Travaux preparatoires ir kiti nenorminio pobūdžio dokumentai:

- 9) Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council as regards sustainability reporting standards, published in the Official Journal of the European Union on 22 December 2023 and including the corrigendum published on 18 April 2024 European sustainability reporting standards (ESRS) [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://xbrl.efrag.org/e-esrs/esrs-set1-2023.html> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 10) European Commission (2011) *A renewed EU strategy 2011–14 for Corporate Social Responsibility. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions (COM(2011) 681 final)*. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://eur->

lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52011DC0681 [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];

- 11) European Model Company Act (EMCA), 2017 [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://cesifin.it/wp-content/uploads/2018/09/EMCA.pdf> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 12) Europos komisija (2019) Europos Komisijos komunikatas Europos žaliasis kursas COM(2019) 640; [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A52019DC0640> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 13) Europos Komisija (2023). *Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) .../..., kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/34/ES papildoma tvarumo atskaitomybės standartais*. Prieiga per: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=PI_COM%3AC%282023%295303 [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 14) NASDAQ Vilnius listinguojamų bendrovių valdysenos kodeksas, 2019 [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.nasdaqbaltic.com/files/vilnius/teisesaktai/Nasdaq_Vilnius_bendroviu_valdysenos_kodeksas_galioja_nuo_2019_01_15.pdf [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];

Specialioji literatūra:

- 15) Didžiulis, L. (2015) „Fiduciarinių pareigų instituto kilmė, esmė ir recepcija“, Teisė, 94, p. 7–23 [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/3371/2439> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 16) Erkens, M., Paugam, L. and Stolowy, H. (2015). Non-financial information: State of the art and research perspectives based on a bibliometric study. *Comptabilité Contrôle Audit*, Tome 21(3), 15-92. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3917/cca.213.0015> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 17) Greičius, R., (2007), *Privataus juridinio asmens vadovo fiduciarinės pareigos*, Teisinės informacijos centras;
- 18) Mikalonienė, L. (2015) *Uždarnosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai: monografija*. Vilnius: VĮ Registrų Centras.
- 19) Mikelėnas, V.; Bartkus, G.; Mizaras, V.; Keserauskas, Š. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2002;
- 20) Otsuka, A. (2021). ESG investment and reforming the fiduciary duty. *The Ohio State University Knowledge Bank*. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://kb.osu.edu/server/api/core/bitstreams/9860e39f-5242-4929-967e-c4676dd9ea47/content> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];

- 21) Pollman, E. (2024) The making and meaning of ESG. Harvard Business Law Review, 14, pp. 403–456. University of Pennsylvania Institute for Law & Economics Research Paper No. 22-23; ECGI Law Working Paper No. 659/2022. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=4219857> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 22) Sarra, J., & Williams, C. (2019). Time to act: Response to questions posed by the Expert Panel on Sustainable Finance on fiduciary obligation and effective climate-related financial disclosures. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://download.ssrn.com/19/02/15/ssrn_id3335530_code2319650.pdf. [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 23) Sushil Kalyani, Rima Mondal (2024). "Is ESG Disclosure Creating Value Propositions for the Firms? An SLR and Meta-Analysis of How ESG Affects the Financials of a Firm". Volume 21, Issue 1. pp. 96-117. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.22495/cocv21i1art9> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];

Teismų praktika:

- 24) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-298/2006;
- 25) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-444/2009;
- 26) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-19/2012;
- 27) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2013
- 28) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-220-916/2015;
- 29) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-298-701/2016;
- 30) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-64-248/2016
- 31) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-54-701/2017;
- 32) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-4-313/2018;
- 33) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-257-248/2020;

- 34) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-307-421/2021;
- 35) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-243-403/2024.

Užsienio teismų praktika

- 36) ClientEarth v Shell plc and others [2023] EWHC 1897 (Ch);

Kiti šaltiniai:

- 37) BlackRock, 2018. Larry Fink's 2018 Letter to CEOs: A Sense of Purpose. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.blackrock.com/corporate/investor-relations/2018-larry-fink-ceo-letter> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 38) ClientEarth. (2024). Legal briefing: ClientEarth v Board of Directors of Shell (v2). [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.clientearth.org/media/be1h3si3/legal-briefing-clientearth-v-board-of-directors-of-shell-v2.pdf>. [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 39) Compensa. (2024). Tvarumo politika. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.compensa.lt/uploads/ECB/content_1737961170/tvarumo-politika_2024_2526.pdf. [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 40) ESMA (2023) *ESAs put forward common understanding of greenwashing and warn on risks*. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.esma.europa.eu/press-news/esma-news/esas-put-forward-common-understanding-greenwashing-and-warn-on-risks>? [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 41) ESMA, 2023. Progress Report: ESMA Response to the European Commission's Request for Input on Greenwashing Risks. European Securities and Markets Authority. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2023-06/ESMA30-1668416927-2498_Progress_Report_ESMA_response_to_COM_RfI_on_greenwashing_risks.pdf [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 42) European Commission (2025) A Competitiveness Compass for the EU. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://commission.europa.eu/document/download/10017eb1-4722-4333-add2-e0ed18105a34_en [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 43) European Commission (2025) *Commission adopts first set of European Sustainability Reporting Standards*. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_614 [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];

- 44) European Commission. (2020). Study on directors' duties and sustainable corporate governance. Publications Office of the European Union. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e47928a2-d20b-11ea-adf7-01aa75ed71a1/language-en> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 45) European Commission. (2021). Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) – Questions and Answers. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_1806 (žiūrėta [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 46) European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG). (n.d.). About sustainability reporting. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.efrag.org/en/sustainability-reporting/about-sustainability-reporting> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 47) European Parliament. (2019). Review of the Non-Financial Reporting Directive. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-European-green-deal/file-review-of-the-non-financial-reporting-directive> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 48) Financial Post (2015) 'Volkswagen AG shares drop 22% after admitting it cheated on emission tests', Financial Post, 21 September. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://financialpost.com/news/transportation/volkswagen-ag-shares-drop-22-after-admitting-it-cheated-on-emission-tests> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 49) Friedman, M. (1970). *A Friedman doctrine: The social responsibility of business is to increase its profits. The New York Times*. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.nytimes.com/1970/09/13/archives/a-friedman-doctrine-the-social-responsibility-of-business-is-to.html>. [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 50) Ilte.lt (2024) *Tvarumo ataskaitų auditas: kaip jam tinkamai pasiruoti?* Prieiga per internetą: <https://ilte.lt/naujienos/47/tvarumo-ataskaitu-auditas-kaip-jam-tinkamai-pasiruoti:1886> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 51) International Finance Corporation (2004) *Who Cares Wins: Connecting Financial Markets to a Changing World*. UN Global Compact. [Interaktyvus]. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/280911488968799581/pdf/113237-WP-WhoCaresWins-2004.pdf> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 52) Jungtinių Tautų Pasaulio aplinkos ir plėtros komisija (WCED) (1987) *Our common future*. Oksfordas: Oxford University Press. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 53) Laier, P. (2019) 'Vale stock plunges after Brazil disaster; \$19 billion in market value lost', Reuters, 28 January. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą:

- <https://www.reuters.com/article/business/environment/vale-stock-plunges-after-brazil-disaster-19-billion-in-market-value-lost-idUSKCN1PM1JP> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 54) Lamantinas. (2022.). Tvarumo politika. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.lamantinas.lt/files/TVARUMO_POLITIKA.pdf. [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 55) Langevoort, D. C. (2021). Former execs, insurers settle VW Dieselgate D&O liability claims. The D&O Diary. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.dandodiary.com/2021/06/articles/international-d-o/former-execs-insurers-settle-vw-dieselgate-do-liability-claims/> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 56) Lietuvos geležinkeliai. (2022). Tvarumo politika. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://doc.ltg.lt/lt/apie_mus/valdymas/vidaus_teises_aktai/LTG_Tvarumo%20politika_final_LT.pdf [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 57) Lietuvos teismai. (2025). Kuršių marių taršos byla: apklausti AB „Grigeo Klaipėda“ valymo įrenginius vertinę specialistai. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/kursiu-mariu-tarsos-byla-apklausti-ab-grigeo-klaipeda-valymo-irenginius-vertine-specialistai/13016> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 58) New York Post (2010) ‘Stormy weather: BP’s stock hits new low’, New York Post, 26 June. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://nypost.com/2010/06/26/stormy-weather-bps-stock-hits-new-low/> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 59) Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (n.d.). Corporate sustainability. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/en/topics/corporate-sustainability.html> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 60) Shell (n.d.) *Shell at a glance*. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.shell.com/who-we-are.html> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 61) UN General Assembly 2030. (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 62) UNEP FI (n.d.) *About UNEP FI*. United Nations Environment Programme Finance Initiative. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.unepfi.org/about/> [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 63) UNEP FI (n.d.) *Global Compact Leaders Summit*. United Nations Environment Programme Finance Initiative. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www.unepfi.org/industries/investment/global-compact-leaders-summit/>
[žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];

- 64) United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI). (2019). Fiduciary duty in the 21st century: Final report. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.unepfi.org/wordpress/wp-content/uploads/2019/10/Fiduciary-duty-21st-century-final-report.pdf>. [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 65) United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), 2015. *Paris Agreement*. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 66) World Economic Forum. (2020). Measuring stakeholder capitalism: Towards common metrics and consistent reporting of sustainable value creation. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www3.weforum.org/docs/WEF_IBC_Measuring_Stakeholder_Capitalism_Report_2020.pdf. [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.];
- 67) World Economic Forum. (2020). The Global Risks Report 2020 (15th ed.). World Economic Forum. Prieiga per internetą: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf [žiūrėta 2025 m. kovo 27 d.].

SANTRAUKA

Bendrovės valdymo organų fiduciarinės pareigos, susijusios su tvarumo rizikų valdymu

Urtė Pūkaitė

Magistro darbe nagrinėjama fiduciarinė rūpestingumo pareiga ir jos ryšys su tvarumo integravimu į bendrovių veiklą bei su juo susijusių rizikų valdymą. Akcentuojama, kad šiuolaikinėje teisės ir verslo aplinkoje rūpestingumo pareiga reiškia ne tik protingą, informuotą, apdairų, bei teisėtą elgesį, bet ir bendrovių valdymo organų veikimą, apimančią socialinių, ekonominių ir aplinkosauginių rizikų vertinimą. Vadovaujantis šia pareiga, valdymo organai privalo įtraukti tvarumo aspektus į bendrovės strategiją ir veiklą.

Darbe analizuojama, kaip Europos Sąjungos teisės aktai, ypač Įmonių tvarumo ataskaitų teikimo direktyva bei jos reikalavimams įgyvendinti privalomai taikomi Europos tvarumo atskaitomybės standartai, nustato procedūrinius elgesio modelius, kurie įpareigoja valdymo organus tvarumo principus integruoti kaip neatskiriamą bendrovių valdymo aspektą, taip įgyvendinant fiduciarinę rūpestingumo pareigą. Tačiau pažymima, kad Lietuvoje valdymo organų pareigos dėl bendrovių atskaitomybės nėra įtvirtintos detalios, o valdymo organų funkcijų įgyvendinimas tvarumo srityje praktikoje lieka neapibrėžtas. Išskyrus atvejus, kai tai nusimato pačios bendrovės per vidines tvarumo politikas, kuriose iš dalies detalizuoja kaip valdymo organai turėtų veikti bei valdyti tvarumo rizikas taip vadovaujantis rūpestingumo pareiga.

Galiausiai darbe analizuojama atsakomybė už tvarumo reikalavimų bei valdymo organų fiduciarinės rūpestingumo pareigos pažeidimus. Per aptariamas Lietuvos bei užsienio teismų praktikas analizuojama, kaip už minėtus pažeidimus galėtų būti pritaikyta atsakomybė valdymo organams. Taip pat analizuojami realių situacijų pavyzdžiai atskleidžiantys santykį tarp netinkamo tvarumo rizikų valdymo ir žalos bendrovėms bei valdymo organų atsakomybės.

SUMMARY

Fiduciary Duties of the Company's Management Bodies Related to Sustainability Risk Management

Urtė Pūkaitė

The Master's thesis focuses on the fiduciary duty of care and its relation to the integration of sustainability into companies' operations and the management of the risks associated with it. It emphasises that in the modern legal and business environment, the duty of care is not only about reasonable, informed, prudent and lawful behaviour, but also about the conduct of the governing bodies of companies, which includes the assessment of social, economic and environmental risks. This duty requires governing bodies to integrate sustainability considerations into the company's strategy and operations.

The paper analyses how European Union legislation, in particular the Corporate Sustainability Reporting Directive and the mandatory European Sustainability Reporting Standards, establishes procedural patterns of behaviour that oblige governing bodies to integrate sustainability principles as an integral aspect of corporate governance, thereby fulfilling the fiduciary duty of care. However, it is noted that in Lithuania, the duties of the governing bodies with regard to corporate accountability are not laid down in detail and the implementation of the functions of the governing bodies in the area of sustainability in practice remains undefined. Except where this is foreseen by the companies themselves through internal sustainability policies, which partly detail how the governance bodies should act and manage sustainability risks in line with the duty of care.

Finally, the paper analyses liability for breaches of sustainability requirements and the fiduciary duty of care of the management body. Through the Lithuanian and foreign case law discussed, it analyses how liability for these breaches could be applied to the management bodies. It also analyses real-life examples showing the relationship between the mismanagement of sustainability risks and the damage to companies and the liability of management bodies.